

№ 07 (209)
Шілде 2025 жыл

АІВҮН

Республикалық әскери-патриоттық
журнал

Сағадат НҰРМАҒАМБЕТОВ

Армияда «үлкен командир кіші командирді үйретеді»
дейтін принцип болу керек.

Қадірменді, оқырман қауым!

«Айбын» журналының кезекті саны қолдарыңызға тиіп отыр. Жылдың екінші жартысынан бастап біз журналдың мазмұнын өзгерткенді жөн санадық. Ендігі жерде «Айбын» журналында ел әскеріндегі қолбасшылар мен командирлердің қызметі мен жинақтаған тәжірибесі көрініс табады. Сондай-ақ, әскер тектері мен түрлерінің кәсіби мерекесіне орай әзірленетін мазмұнды материалдар да жарық көрмек. Әрине, журналдың әрмен қарай әрін келтіретін ойлы оқырман өздеріңізсіздер. Ендеше, сіз болып, біз болып айбынды армиямыздың айбарын «Айбын» журналында мейлінше айшықтауға атсалысайық.

МАЗМҰНЫ:

ДАҢҚТЫ ҚОЛБАСШЫНЫҢ
ДАРА ЖОЛЫ 4

ҚАРУЛЫ КҮШТЕРДІҢ
ҚАЛҚАНЫ ІСПЕТТІ 8

ҚУАТТЫ ӘСКЕРДІҢ ТІРЕГІ -
ЗАҢ МЕН ТӘРТІП 12

АРМИЯ В ЕГО СУДЬБЕ 17

СИМВОЛЫ МУЖЕСТВА..... 20

СЛУЖИТЬ НА БЛАГО
АРМИИ 22

ПРОФЕССИОНАЛЫ НА
ПОСТУ 26

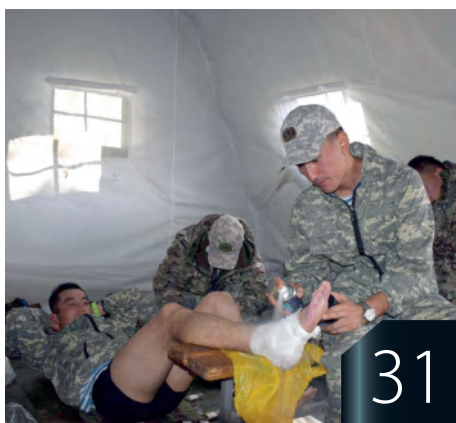
ПУТЬ ПАТРИОТОВ 28

НА СТРАЖЕ ЮЖНЫХ
РУБЕЖЕЙ РОДИНЫ 29

СЛУЖБА В ПОГОНАХ И
БЕЛЫХ ХАЛАТАХ 31

ГЛАВНОЕ – ОСТАВАТЬСЯ
ЧЕЛОВЕКОМ ПРИ ЛЮБЫХ
ОБСТОЯТЕЛЬСТВАХ 33

ЕҢ ҚАТЫГЕЗ, ЕҢ АУЫР, ЕҢ
СҰРАПЫЛ СОҒЫС БОЛДЫ 35

АУЫН

Республикалық әскери-патриоттық журнал

БАС РЕДАКТОР
Ерлібай Қадырбай

ШЫҒАРУШЫ РЕДАКТОР
Тимур Аубакиров

ДИЗАЙНЕР
Мейрам Токжуманов

ТІЛШІЛЕР
Рима Әбеуова
Фархат Кинжитаев
Алуа Исакова
Нариман Дюсенов

КОРРЕКТОРЛАР
Сымбат Нұрхайдарова
Наталья Варнавская

ФОТОТІЛШІ
Журналда Думан
Құрманғалиевтің
фотолары пайдаланылған

E-MAIL: info@sarbaz.kz

МЕНШІК ИЕСІ:
«Әскери ГАЗ Медиа» ЖШС Қазақстан
Республикасы, 010000, Астана қаласы, Есіл
ауданы, Комсомол тұрғын алабы, Домалақ ана
көшесі, 11 үй.
Тел. 8 (7172) 25-21-63

Қазақстан Республикасы
Қорғаныс министрлігінің
тапсырысы бойынша
шығарылады

Автордың пікірі редакцияның көзқарасын
білдірмейді. Қолжазбалар мен фотосуреттер
рецензияланбайды және авторларға
қайтарылмайды.

Журнал Қазақстан Республикасы Инвестициялар
және даму министрлігінде тіркеліп, 2015 жылғы
30-сәуірінде №5341-Ж куәлігі берілген
Шығуы ай сайын. Бағасы еркін.
Таралымы 793 дана. Тапсырыс № 07

ДАҢҚТЫ ҚОЛБАСШЫНЫҢ ДАРА ЖОЛЫ

КЕҢЕС ОДАҒЫНЫҢ БАТЫРЫ, ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТҰҢҒЫШ ҚОРҒАНЫС МИНИСТРЫ, ХАЛЫҚ ҚАҺАРМАНЫ, АРМИЯ ГЕНЕРАЛЫ САҒАДАТ НҰРМАҒАМБЕТОВ ТУРАЛЫ КӨП АЙТЫЛЫП ТА, ЖАЗЫЛЫП ТА ЖҮР. «АЙБЫН» ЖУРНАЛЫНДА БІЗ ТАҒЫ ДА ТАРИХИ ТҰЛҒА ТУРАЛЫ ТАРАТА ӘҢГІМЕЛЕУДІ ЖӨН КӨРДІК. ӨЙТКЕНІ, ЕНДІГІ ЖЕРДЕ «АЙБЫН» ЖУРНАЛЫ ҚАЗАҚСТАН ҚАРУЛЫ КҮШТЕРІНДЕГІ ҚОЛБАСШЫЛАР МЕН КОМАНДИРЛЕРГЕ, ОЛАРДЫҢ ҚЫЗМЕТІ МЕН ЖИНАҚТАҒАН ТӘЖІРИБЕСІНЕ АРНАЛАТЫНДЫҚТАН ОЛАРДЫҢ КӨШ БАСЫНДА АРМИЯ ГЕНЕРАЛЫ САҒАДАТ НҰРМАҒАМБЕТОВ ТҰРҒАНЫ АНЫҚ. ЕНДЕШЕ, ДАҢҚТЫ ҚОЛБАСШЫНЫҢ ДАРА ЖОЛЫН ОҚЫРМАН НАЗАРЫНА ҰСЫНАМЫЗ.

Батырдың балалық шағы

Сағадат Нұрмағамбетов 1924 жылы қазіргі Ақмола облысы, Ақкөл ауданы, Қосым ауылында туған, үйдің кенжесі. Әкесі – Қожахмет, анасы – Айса, ағасы – Сағит. Сағадат дүние есігін ашуға бір ай қалғанда әкесі Қожахмет өмірден озады. Айса жалғыз қалып, екі ұлын асырау үшін бар күшін салады. Алайда елімізді ашаршылық жайлаған 1932 жылы Сағит пен Сағадат отбасының тірегі болған ана-ларынан айырылып, тұл жетім қалады. Ол кезде Сағадат бар-жоғы 7 жаста еді.

Сағадат үшін жалғыз ағасы Сағит әке де, шеше де болады. Бірақ сұм соғыс ағасын да көп ұзатпай майдан даласына алып кетеді. Ол ағасын жанындай жақсы көрген екен.

"Ағам шымыр денелі, жұдырығы тоқпақтай, қой көзді, анама ұқсайтын еді", - дейді Сағадат Нұрмағамбетов. Алайда Ұлы Отан соғысына аттанған оның жалғыз ағасы

Новгород түбіндегі шайқаста қаза табады.

Отбасынан айырылған Сағадат Нұрмағамбетов ерте есейіп, жастайынан алғыр, өжет болып өседі. Туыс атасы Әлжан айтқан Қобыланды батыр, Алпамыс батыр туралы жыр-дастандарды сүйсіне тыңдайды.

Ол Ақкөл ауданындағы (бұрынғы Алексеев) мектепте оқыған. Екі сыныпты бір жылда бітіріп, зеректігімен ерекшеленеді. Сағадат география және тарих пәнінің мұғалімі болуды армандаған. "Жұмулы көзбен ол әлем картасынан кез келген жерді көрсетіп бере алатын", - дейді батырдың замандастары естеліктерінде.

Сағадат Қосым ауылында соғыс жылдары есепші, клуб меңгерушісі қызметтерін атқарады.

Сағадат Нұрмағамбетовтің ерлігі

1942 жылдың шілде ай-

ында 18 жаста кеңес әскер қатарына қабылданып, Түрікменстанда пулеметшілер дайындайтын училищені үздік аяқтайды. Кейін взвод командирі ретінде майдан шебіне аттанады. Кубань, Дон, Молдавия жерлерінде, Одер, Шпрее өзендерінің бойында жан алысып, жан беріскен шайқастарға қатысады.

1945 жылы 17 қаңтарда Нұрмағамбетов Польша жерінде жау қорғанысын бұзып өту кезіндегі жауынгерлік тапсырманы ержүректілікпен орындайды. Магнушев плацдармында болған шайқаста ол басқаратын пулемет ротасы 2 күн ішінде 120 фашист пен 12 пулемет орналасқан орынның көзін жояды. Варшава қаласынан 60 шақырым жерде орналасқан Магнушев қаласын жау әскерінен тазарту кезінде Нұрмағамбетов әскерлерді сауатты басқара білуімен көзге түседі.

Шайқастардың бірінде станокты пулемет дәлдеуіші істен шығады. Соған қарамастан Нұрмағамбетов пулеметті қолына алып, жау әскеріне оқты қарша боратады. Осылайша, ол фашистердің 2 жойқын шабуылына тойтарыс беріп, 65 фашист әскерін өлтіреді.

Нәтижесінде Сағадат Нұрмағамбетов басқарған

рота Польшаның Пилица өзенінен өтеді. Онда рота 35 жау әскерін өлтіріп, 6 пулемет

орналасқан жердің көзін жояды. Осылайша, оның ротасы кеңес әскерінің алға жылжуына мүмкіндік жасайды. Сенаттың бұрынғы төрағасы, қазіргі Қазақстанның президенті Қасым-Жомарт Тоқаев бұл шайқастарды кеңес әскерінің қолбасшысы Георгий Жуков өзі бақылағанын айтады.

"Нұрмағамбетов қатысқан ұрысты Кеңес одағының маршалы Жуков бақылапты. Ол Сағадат Нұрмағамбетовке Кеңес одағының батыры атағын беруге ұсынады. Бұл нақты ерлік еді", - дейді ол "Долг, Честь, Подвиг Сағадата Нурмагамбетова" атты деректі фильмде.

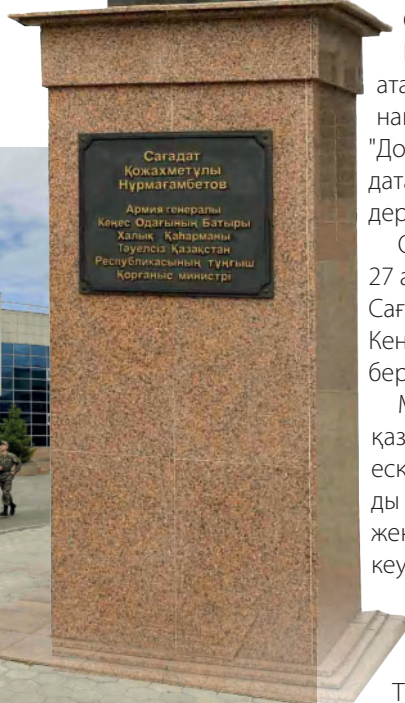
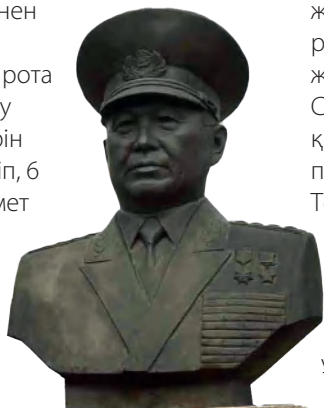
Осылайша, 1945 жылдың 27 ақпанында 21 жасында Сағадат Нұрмағамбетовке Кеңес одағының батыр атағы беріледі.

Марапаттау рәсімін қазақтың батыры былайша еске алады: "Медальдарды армия қолбасшысы жеке өзі табыстады. Ол кеудемізге "Ленин" ордені мен "Алтын жұлдызды" тақты. Бізді шынайы ниетімен құттықтады. Толқынымды жасыра

алмадым. Қазақтың жетім баласына мұндай зор құрмет көрсетілгеніне сене алмадым. Әкем мен анам, Сағи ағам, отандастарым бұл жетістігімді көрсе екен деп ойладым", - дейді ол өз естелігінде.

1945 жылдың 8 мамырда Нұрмағамбетов екінші рет Кеңес одағының батыры атағына ұсынылады. Оның батальоны рейхсканцелярия ғимаратына жасалған шабуылға қатысады. Ол бұл уақытта майор атағымен атқыштар дивизиясын басқарады. 1945 жылы Берлинде Нұрмағамбетов 100-ден аса Гитлер әскерінің көзін құртып, 9 фашист бекінісін жояды, әрі 1560 жау әскерін тұтқынға алады. Осы шайқаста Нұрмағамбетов бірінші рет жараланады. Алайда қазақ сарбазына екінші мәрте Кеңес Одағының батыры атағы берілмейді.

"Ол 500-ден астам фашистің көзін жойды. 1 мыңнан астам жау әскерін тұтқынға алды. Пешков есімді полк командирі Нұрмағамбетовке екінші рет Кеңес одағы батыры атағын беруге ұсыныс жасайды. Бірақ Сағадат ағамыз бұл атақты ала алмай қалды", - дейді генерал-

лейтенант Бақытжан Ертаев Нұрмағамбетовке арналған деректі фильмде.

1945 жылдың 31 мамырында Сағадат Нұрмағамбетов Қызыл ту орденімен марапатталды. Қазақтың қаһарман жігіті соғысты Берлинде аяқтады.

Ол 1946-1949 жылдар аралығында Мәскеудегі Фрунзе атындағы Әскери академияны бітіріп, Орта Азиядағы Түркістан әскери округіне полк басқаруға жіберілді. Кейін әртүрлі штабтық, командалық лауазымдарда, оның ішінде Қазақ КСР Азаматтық қорғаныс штабының бастығы, Орта Азия әскери округі қолбасшысының орынбасары, Оңтүстік топ әскерлері қолбасшысының бірінші орынбасары (Венгрия) қызметін атқарды. КСРО Қарулы Күштері Бас штабының академиясындағы курстарда білім алды.

Ал 1989 жылы Қазақ КСР

соғыс және еңбек ардагерлері кеңесінің төрағасы, Қазақ КСР Жоғарғы кеңесіндегі ардагерлер мен Қарулы Күштер мүгедектері істері комитеті төрағасы қызметтерін атқарды.

Қазақстанның тұңғыш Қорғаныс министрі

Қазақ елі тәуелсіздігін алған соң, ол туған елінің қауіпсіздігі мен қорғаныс саласын нығайтуға бар күшін салды. Оған батырдың жазып қалдырған естеліктері дәлел. Ол 1991 жылы Қазақстан Президентінің Жарлығымен Мемлекеттік қорғаныс комитетінің төрағасы қызметіне кіріседі.

"Мен 1991 жылы Қорғаныс комитетінің төрағасы болдым. Қарулы Күшіміз әлі құрылмаған. Сол кезде кадр мәселесі төңірегінде ойлана бастадық. Себебі, өзге ұлттың өкілдері елдеріне кеткісі келді.

Оларды ұстап тұра алмайсың. Сол тұста жеке-жеке шаңырақ құрған республикалар өз жеріндегі әскерилерге "Ант қабылдаңдар. Қабылдасандар, кетіңдер" деп өз елдерінің антын қабылдатып жатқан-ды. Біз президентпен кеңесіп, елде қалған әскери қызметкерлердің бетін бері бұрдық", - дейді

Нұрмағамбетов өз естелігінде.

1992 жылғы 7 мамырда Сағадат Нұрмағамбетов Қорғаныс министрі болып тағайындалды.

Қазақстанның Қарулы Күштері қалай құрылды?

Нұрмағамбетов Қорғаныс министрі қызметіне тағайындалған соң, сапалы

әскери мамандарды даярлауға бар күшін салады.

"Жаңадан құрылғалы тұрған Қарулы Күшімізге қажетті мамандарды қайда даярлаймыз? деген сұрақ туындай бастады. Сонда біз қайттік, Ресейдің Бас штабымен республикаға кадр дайындау жөнінде шарт жасастық. Ресей әуелі келісім бере қойған жоқ, біз түгілі Украина мен Белоруссияны да жолатпады.

Не керек, түбінде келісімге келіп, жыл сайын 40 офицерді әскери академияға, 250-300 офицерді әскери училищеге оқуға қабылдайтын болды. Менің жіберген сол офицерлерімнің көбі қазіргі кезде генерал шенін алып, жоғары лауазымдарға ие болып отыр. Академияларға оқуға қазақтың офицерлерін іріктеп, елдің мүддесі үшін қызмет етер, қол бастар деп жібердім. Үміт ақталды", – дейді Халық қаһарманы.

Сонымен қатар ол естелігінде егемендіктің алғашқы жылдарында Алматыдағы әскери училищеге сол кездегі подполковник Абай Тасболатовты басшы етіп тағайындағанын жазады.

"Оған "Жігіттерді өсіресің және қазақтың баласын аласың" деп міндет жүктедім. Қазір онда 95% қазақ жігіттері оқиды. Әскери училищеге бұрын төрт мамандық болса, қазіргі уақытта оның санын 11-ге жеткіздік. Осының барлығы кадр даярлау мәселесі төңірегінде атқарылған істер еді", – дейді ардақты азамат.

Сыпайы генерал

Ал Абай Тасболатов өз ұстазының бұл еңбегін жоғары бағалайды.

"Қан майданға бозбала боп аттанып, жиырма бір жасында Кеңес Одағының батыры атанған майдангер, министр әскер ісін ұйымдастыруда кіші офицерлер легін дайындап шығаруға басымдық берді. Осы сөзімізге тәуелсіздіктің

алғашқы жылдарында офицерлік құрам санатында "кіші лейтенант" шені қолданыста болғаны дәлел. Бұл соғыс жылдарында жауынгерлік құрамының үздіксіз легін қамтамасыз ету әдісі еді десек, Сағадат Нұрмағамбетов тап осы үлгіні тәуелсіз Қазақстандағы әскери саланың нығаюына сәтті пайдаланып, тиімді реформа жүргізе білді", – дейді Тасболатов "Сағадат Нұрмағамбетов. Сыпайы генерал, шын сардар" атты мақаласында.

Сонымен қатар Тасболатов ұстазының мінезі жайдарлы, ісіне адал болғанын айтады.

"Сағадат Қожахметұлының қарамағындағы қызметкерлерге тапсырма беріп, орындалуын талап еткенде, оның табандылығында шек болмайтын. Осы бір тұста Сағадат ағамыздың зейіні зерек болғандығын да атап өтпеске болмайды. Өйткені, ол қызметте жүрген жылдарында да, зейнеткерлікке шыққан кезеңінде де қарамағында қызмет еткен офицерлердің

барлығының дерлік аты-жөні мен әкесінің есіміне дейін жатқа біліп, туған күндерінде арнайы қоңырау шалып құттықтап жатуы көптеген кісінің таңданысын тудыратын һәм көңілдерге риясыз қуаныш сыйлайтын еді", – дейді ол.

Кеңес Одағының батыры, жазушы Бауыржан Момышұлы Сағадат Нұрмағамбетовті "сыпайы генерал" деп еске алады екен.

Халық қаһарманы

1994 жылдың 23 мамырында Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Жарлығымен Сағадат Нұрмағамбетовке Халық қаһарманы атағы мен №1 "Алтын жұлдыз" табыс етілді.

1995 жылғы қарашада Армия генералы атағымен отставкаға шығып, Қазақстан Президентінің кеңесшісі болды.

Сағадат Нұрмағамбетов 1971-1994 жылдары республика Жоғарғы Кеңесіне бірнеше мәрте депутат болып

сайланды. Үкімет қаулысымен Астана қаласындағы "Жас ұлан" мектебіне армия генералы Сағадат Нұрмағамбетовтің есімі берілді. Оның жауынгерлік және қайраткерлік өмір жолындағы ерліктері мен еселі еңбектері жоғары бағаланып, көптеген КСРО наградаларымен, Қазақстанның және шет елдердің ордендерімен марапатталды.

Сондай-ақ Сағадат Нұрмағамбетов Алматы, Астана, Донецк (Украина) қалаларының, Ақмола облысының, Ақкөл ауданының құрметті азаматы атанды.

2013 жылдың 24 қыркүйегінде Сағадат Нұрмағамбетов 90 жасқа қараған шағында өмірден озды. Оның артында Лира Сәбирова есімді әйелі, Талғат пен Айсұлу есімді балалары мен 4 немересі қалды.

Отан үшін от кешкен батырдың жарқын бейнесі халықтың жадында мәңгі сақталады.

ҚАРУЛЫ КҮШТЕРДІҢ ҚАЛҚАНЫ ІСПЕТТІ

– БАЛАЛЫҚ ШАҚТАН БАСТАЙЫҚ ДЕЙСІЗ БЕ, – ДЕП БАСТАДЫ АБАЙ ӘҢГІМЕСІН. БӘРІ КҮНІ КЕШЕГІДЕЙ КӨЗ АЛДЫМДА. АУЫЛДА ӨСТІМ. НИКОЛАЕВКА, ӨЗІМІЗ КӨБЕШ ДЕЙМІЗ ҒОЙ, ҚАЗАҚ-ОРЫСЫ АРАЛАС ҮЛКЕН ЕЛДІМЕКЕН ЕДІ. ДӘЛ ІРГЕДЕ СЫЛАНДАП ЕРКЕ ЕСІЛ АҒЫП ЖАТАТЫН. ҚАЗІРДЕ ДЕ СОЛАЙ ҒОЙ. ЖАЗ ТУСА ТАҢЕРТЕҢНЕН КЕШКЕ ДЕЙІН КӨК МАЙСАНЫҢ ҮСТІНДЕ АСЫР САЛЫП, СУДАН ШЫҚПАЙМЫЗ. АТАМ МЕН ӘЖЕМ СОҢЫМДА ЖҮРЕДІ. АДАМ БОП ЕРЖЕТКЕНІМ, БӘРІ-БӘРІ СОЛ КІСІЛЕРДІҢ АРҚАСЫ ҒОЙ...

Ол ойланып қалды. Дәл осы сәтте кірпігіне мұң ілінгендей... Тағдырдың жазуы солай болған шығар, әкенің де, шешенің де мейіріміне бөлену бақыты бұған бұйырмапты. Бірақ жетім қозының күнін кешкен жоқ, атасы мен әжесі қолында барын Абайының аузына тосып, ешкімнен кем қылмай алақанына салып өсірді. «Қазақта Абай деген ел мақтанышына айналған ұлы ақын болған. Сен де өсесің, атыңа сай үлкен азамат боласың. Ол үшін көп оқуың керек, қазір дүниенің бәрі білімде», дейтін атасы. Әттең, дүние-ай, бұл мектеп табалдырығын аттаған жылы қария қайтыс болып кетті. Ауыл арасында өте сыйлы, діндар адам еді. Ептеп домбыра шертетін. Ол кезде Қызылжар өңірінде Баян, Ленин сияқты жақсы білім беретін үш-төрт-ақ қазақ мектебі болатын.

Есімі облыстан да тысқары жерлерге жақсы мәлім Ленин орденді ұстаз Асқар Игібаев басқарған біздің Николаевка орта мектебінің атағы дүркіреп тұрды. Мұғалімдердің бәрі де сайдың тасындай іріктелген өз ісінің нағыз шеберлері еді...

Уақытта тоқтау жоқ, мектеп қабырғасындағы күндер зымырап өте шықты. Балалық шақпен қоштасатын сәт те алыс емес. Абай кәдімгідей қиналып жүр. Болашаққа өздерінше жоспар құрып жүрген құрбы-құрдастарынан қалмай оқуға барғысы келеді. Апасын да (ол әжесін осылай атап кеткен) қимайды. Осындай күндердің бірінде апасы Абайға қаймақ құйған қою шайды ұсынып жатып, тосыннан сұрақ қойды. «Жұрттың балаларының бәрі оқуға бармақ болып жатқан көрінеді. Сенің не ойың бар?» Ол көп ойланған жоқ, жауабы дайын еді. «Әскери қызметкер

болғым келеді», деді. Бұл жауап өмірінде шалғайдағы ауылдан ешқайда ұзап шықпаған қазақтың кемпірін шошытуы керек еді. «Қарағым-ау, бұл не сөзің, жұрттың баласы сияқты осы ауылға қажет оқудың біріне бармайсың ба, агроном бол, тіпті мұғалім, дәрігер кімнен кем?!» деп әжесі азар да безер болатын шығар деп ойлаған. Бірақ ол кісі немересінің қалауына бірден құлай кетпегенмен, мұны қинаған жоқ. Ойланған күйі отырып қалды. Шыны сол, әжесі ешқайда бармайсың, оқу осында да бар, қасымда боласың, жұмыс істе, көмектес десе, айтқанынан шыға алмас еді. Өйткені, оған бұл кісіден жақын, қымбат жан жоқ.

Он бес жасқа толғанша туған анам деп келген, апа деп кеткен. Кейін бәрін, мұның анасы Дариханың көрші ауылда тұратынын, өз отбасы бар екенін, төрт айында атасы өлердегі сөзін айтып алып қалғанын, анасының алғашында емшектегі баланы қалай тастап кетемін деп қиналғанын, бере алмаймын дегенін, тек атасының теріс батасынан ғана қаймығып айтқанға көнгенін, шалының ақ тілегі келінінің бағын ашып, он баланың анасы болып отырғанын, сөйтіп жөргектегі сәбиді бауырына салып емізгенін, елуден асқан шағында емшегінен сүт шыққанын, әжесі тәптіштеп айтып берген. «Анаңды да ұмытпа, оның еш кінәсі жоқ», деген. Осылай деген әжесі бұл оқу бітірген соң алыс жолға ақ батасын беріп шығарып салған.

Содан Абай Ташкенттен бір-ақ шықты. Осындағы әскери училищеге Солтүстік Қазақстан облысынан құжат тапсырған 14 баланың 4-еуінің ғана, араларында Абай да бар, жолы болды. Оның арғы жағы белгілі ғой, әскери тәртіп, күні-түні жаттығу, бастық көп, дамыл жоқ... Екінші курста

оқып жүргенде Алматыда әскери училище ашылып, Абай сонда ауысты. Оқуын тәмамдағаннан кейін училище қабырғасында өзін тек жақсы қырынан ғана танытқан жас офицерді қызметке орналастыру мәселесі тез шешілді. Ол курсанттар взводын басқаратын болды. Рота, батальонға жетекшілік етті. Сөйтіп, кеңес заманының кезінде-ақ көзге түсіп «Жауынгерлік ерлігі үшін» медалімен наградталды. Бұл көп жағдайда әскери ұрыстарға қатысып, ерлік көрсеткендерге ғана берілетін марапат еді. Кешікпей оның өңіріне орден де қадалды. Оны сол кездегі Кеңес Одағының Қорғаныс министрі А.Гречконың қолынан алды.

Ойламаған жерден одақ ыдырап, туған еліміз тәуелсіздігін жария еткен кезде Абай Тасболатов Мемлекеттік қорғаныс комитетінің бөлім бастығы болып істейтін. Бір күні оны Мемлекеттік қорғаныс комитетінің бастығы, генерал-лейтенант Сағадат Нұрмағамбетов шақырып алып, Алматыдағы жоғары жалпы әскери командалық

училищесінің бастығы қызметіне ұсынбақ ойы бар екенін айтты. Бұл Абай үшін күтпеген ұсыныс еді. Сондықтан ол жүрексінетінін жасырмай, орынбасар болсам қайтеді деген ойдың ұшығын шығарған. Бірақ генерал оның бұл уәжін қабылдай алмайтынын кесіп айтты. «Тәуелсіз ел болдық, жедел шешетін мәселелер көп. Ендігі жерде тізгін өздерің сияқты ел азаматтарының қолында болуы керек», деген ол.

Қазақстан тәуелсіздік алғаннан кейін 1991 жылдың қазан айында Мемлекеттік қорғаныс комитетінің төрағасы, ал келесі жылдың мамыр айында Қазақстан Президентінің Жарлығымен еліміздің Қорғаныс министрі болып тағайындалған генерал-полковник, кейін Армия генералы болған Сағадат Нұрмағамбетов әскерилер арасында өте беделді адам-тын. Ұлы Отан соғысына қатысып, жиырма бір жасында Кеңес Одағының Батыры атағын алған, от пен оқтың арасында шыңдалған, соғыстан кейін жауынгерлік жолын кеңестік жүйенің қорғаныс

саласында жалғастырып, Орта Азия әскери округі қолбасшысының орынбасары, Оңтүстік әскерлер тобы қолбасшысының бірінші орынбасары дәрежесіне көтерілген айтулы тұлғаның ел қалқаны – Қарулы Күштердің тағдыры, болашағы шешіліп жатқан аумалы-төкпелі күндері М.Алтынбаев, Б.Ертаев, Ә.Жарболов, У.Еламанов сынды майталмандармен бірге А.Тасболатовқа да сенім артуы кездейсоқтық емес еді. Бұл кезде ол да әскери қызметтің қыры мен сырына әбден қаныққан білікті де білімді командирлердің бірі болатын.

Ол өзіне тапсырылған қызметтің жауапкершілігін бір сәтке де есінен шығарған жоқ, бар күш-жігерін, білімін сол сенім үдесінен көрінуге жұмсады. Осы қызметті он жыл абыроймен атқарған кейіпкеріміз 2002 жылдың қаңтар айында Президенттің Жарлығымен Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрінің орынбасары болып тағайындалды. Тура төрт жылдан соң Президент оған

республикалық ұланның тізгінін ұстатты.

Тәуелсіз Қазақстанның қорғаныс және қауіпсіздік саласындағы айрықша құрылым бұл. Республикалық ұлан құрылғаннан бергі уақыт ішінде оның қатарында он мыңнан астам сарбаз әскери даярлықтан өтіпті. Олардың көпшілігі қазірде еліміздің түрлі күш құрылымдарында өз қызметтерін абыроймен атқарып жүр. Ұлан сарбаздары негізгі жауынгерлік міндеттерін мінсіз атқара жүріп, қоғам өміріне де белсене араласады. Олардың өнеріне, спорттағы жетістіктеріне отандастарымыз ғана емес, шетелдіктер де тәнті. Мысалы, 1996 жылы екі жүзден астам жауынгерлерден тұратын үлкен топ Малайзияға барып, ол елдің бірнеше қаласында әскери өнер үлгілерін көрсетті. Сондай-ақ, Ұланның Құрмет қарауылы Мәскеудегі Қызыл алаңда өтетін «Спасск мұнарасы» халықаралық әскери-музыкалық фестиваліне бірнеше рет қатысып, шеру жасау, қаруды меңгеру шеберлігімен

таңғалдырды. Республикалық ұлан құрамындағы Президент оркестрі де мемлекеттің айбынын асырып, сән-салтанатын паш еткен үлкен өнер ұжымы. Құрылуы мен қалыптасуына белгілі тұлғалар үлес қосқан оркестрде қазір де дарынды өнерпаздар тобы еңбектенуде. Барлық жанрлардың, түрлі ұлттар мен ұлыстардың музыка үлгілерін жоғары сапада орындайтын ұжым әлемдік сахналарда Қазақстан атынан өнер көрсетіп жүр.

Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығы негізінде 2007 жылғы 21 наурызда дүниеге келген мемлекеттің ұлттық, нақтырақ айтқанда, әскери қауіпсіздігіне қатысты мәселелерін реттейтін, ең алдымен, қорғаныс сипатындағы жаңа Әскери доктрина қабылдануы да Қазақстанның Қарулы Күштерін дамыту мен жетілдіруге, оңтайлы құрылымы бекітіліп, әскеріміздің даму жолындағы стратегиялық қазығын айқындауға бағытталған нақты қадамдар болғаны анық. Абай Бөлекбайұлы да осы

істердің бел ортасында жүрді. Демек, оның да Қазақстан Қарулы Күштерінің құрылуы мен қалыптасуына қомақты еңбек сіңіріп, өзіндік үлес қосқаны анық. Әскери салада осындай бай тәжірибе жинақтаған адамның өзіндік ой-толғаныстары болуы заңды десек, соңғы жылдары жарық көрген кітаптарының да шертер сыры аз емес. Кезекті бір кітабының таныстырылу рәсімінде сөз алған елімізге есімі жақсы танымал азамат, белгілі ақын Ербол Шаймерден: біріншіден, «Автордың ғалымдығы осы тақырыпты егжей-тегжейлі зерттеп жазуына көмек берген. Оның бұл саланы жақсы білетіні, оған өзі де тікелей араласып, еңбек етіп жүргені кітапты оқып отырғанда айқын аңғарылып, автордың қарапайымдылық қасиеті ерекше байқалады. Бұл жаңа тұрпатты әскерилеріміздің қазіргі бейнесі деп білеміз. Екіншіден, бұл еңбекте білімнің көзі бар. Өйткені, көптеген тарихи деректер жинақталған», депті. «Автордың ғалымдығы»... «білімнің көзі бар»... Ерекеңнің

жөн-жосықсыз ешкімді мақтамайтынын ескерсек, бұл артық айтылған сөз емес, әскери қызметті ғылыммен шебер ұштастырып жүрген Абай Тасболатовтың еңбегіне, азаматтық болмысына берілген шынайы баға. Кезінде оның ғылыми жұмысына жетекшілік еткен марқұм, академик Манап Қозыбаев та оның осындай қасиеттерін жоғары бағалағанын білеміз. Ғылыми жұмыс демекші, оның кеңестік жүйенің аяқ кезіндегі кандидаттық диссертация тақырыбының жұртты дүрліктіргені бар. Ол «Кеңес армиясындағы ұлт мәселесі» деп аталатын. Мұны естіген диссертациялық кеңестің мүшелері тіпті аузын ашуға мүмкіндік бермей: «Атама, өзінді де, бізді де құртасың, қызметіңнен қуыласың, бәрінен айырыласың», деп ат-тондарын ала қашқан. «Мен не деймін, домбырам не дейді» дегендей, бұл аң-таң. «Кеңес Одағында ұлт мәселесі жоқ, бәрі шешілген. Басқа тақырып құрып қалды ма, қайдағыны қайдан тауып алып жүрсің?» дейді. Ешқайсысының мәселенің байыбына бойлағысы жоқ, заман да, адам да өзгеріп жатқанын ескермейтін сияқты. Өз зерттеулеріне сүйенсе, бұл кезде кеңес әскерлері құрамындағы түркі тектес халықтар өкілдерінің үлес салмағы 65-70 пайызға жетіп қалған. Осы жайды ескеріп жатқан ешкім жоқ. Баяғыдан бері келе жатқан сегіз сағаттық «Халықтар достығы» сабағы бәрін шешеді деп ойлаған ғой. Абайдың өз пайымдауынша, әскери саладағы жоғары оқу орындарының бағдарламасына түбегейлі өзгерістер енгізетін мезгіл жетті. Аттары аңызға айналған көшпенділер – сақтардың, ғұндар мен көк түркілердің ұрпағымен жұмыстың сипаты өзгеше болу керек. Олардың жауынгерлік даярлық, кәсіби деңгейін арттыру үшін

тілін, дәстүрін біліп, даңқты бабалары – терең ақыл, биік намыс, ержүректікті ту етіп көтерген ұлы хандар мен батырлар рухында тәрбиелеу керек. «Түркі жұрты үшін түнде ұйықтамадым, күндіз отырмадым», деп ел мүддесін бәрінен жоғары қойған Құлтегін бабасын, Тоныкөк пен Білге қаған секілді көреген билеуші, ұлы қолбасшылардың, Қазақ хандығының негізін салушы Керей мен Жәнібек, Қасым, Хақназар, Есім, Тәуке, Әбілқайыр мен Абылай, халқына деген адалдығы, ерлігі мен батырлығы мәңгілікке сақталып қалған Жалаңтөс, Қарасай, Ағынтай, Қожаберген, Есет, Бөгенбай, Қабанбай, Хангелді, Саңырық, Өтеген, Қойгелді, Райымбек, Наурызбай, Олжабай, Баян, Жанатай, Жауғаш және басқа да нас батырлардың ісіне, өміріне терең бойламаған жастардан не күтуге болады. Сондықтан олардың сана-сезімінде төңкеріс жасау керек. Ол үшін жас сарбаздармен күнбе-күн жұмыс істейтін офицерлер қарамағындағылардың салт-дәстүрлерін білулері, құрметтеулері керек. Араға біраз уақыт салып диссертациялық кеңестің алдына қайта оралған ол осының бәрін соқырға таяқ ұстатқандай дәлелдеп шықты. Алматы жоғары жалпы әскерлік командалық училищесін тәмамдаған, одан кейін Мәскеу қаласындағы М.В.Фрунзе атындағы Әскери академияны бітірген білікті офицер осымен шектеліп қалған жоқ, өзінің қолға алған ісін аяғына дейін жеткізбей тынбайтын мінезіне басып ғылым саласындағы ізденістерін одан әрі жалғастыра берді, арада 14 жыл өткеннен кейін Мәскеу ғалымдарының алдында тағы бір еңбегін ойдағыдай қорғап, тарих ғылымдарының докторы

атанды.

Осы материалға отырып, Абай Тасболатов өмірінің иірімдеріне тереңдеген сайын сегіз қырлы деген сөздер ойға орала берген. Шынында да, ол кісі қызығарлық небір асыл қасиеттерді бойына жиған ғажайып тұлға. Демалыс сағаттарында домбырасы қолынан түспейді. Тарихқа жүйрік екені жай да түсінікті ғой, ал әдебиетке, әнге құштарлығын оятқан қандай тылсым күш!? Әжесінің әлдиі ме, әлде Абай, Мағжан жырларының құдіреті ме... «Сегіз Серінің, Ақан

сәтте осы кітапшасын таппай қалып қатты қысылыпты. «Бұл кітапша маған өте қымбат. Өзін қашан бастағанымды да ұмытып қалдым. Кәдімгі менің ақылшым сияқты». Жаратқан жарық дүниеге шыр етіп келген пенделерін алаламай әу баста қай-қайсысына болсын, сан-алуан жақсы қасиеттерді үйіп-төгіп береді екен. Алайда, соның бәрін сақтап, молайту, өз басының, елінің игілігіне жарату екінің біріне бұйырмаған. Тынымсыз ізденіп талпынғандар ғана биіктерді бағындырады, бойындағы жақсы қасиеттерін

мешіт үйі еді. «Нұр Отан» партиясының аудандық филиалы төрағасының орынбасары Төлеген Мұқашев: «Генерал жерлесіміз Абай Тасболатовтың бастамасымен салынды» деді. Мектеп табалдырығынан аттадық. Мектеп өмірі туралы әңгімелеген жас директор Абай Бөлекбайұлының айтуымен оқу орнының тарихы туралы кітап дайындап жатқандарын тілге тиек етті. Иә, ол қайда жүрсе де алтын бесігі – ауылын ұмытпайды. «Шіркін, ауылға не жетсін! Ауасы қандай,

серінің, Біржан салдың, Үкілі Ыбырайдың әндерін жақсы көремін. Қожаберген бабамыздан, Шал ақыннан қалған сөздер қандай керемет! Солардың бәрін есте сақтай алмай-сың, қойын кітапшама жазып жүремін...» Абай Бөлекбайұлының жанынан бір елі тастамайтын қойын кітапшасы барын онымен араласатындардың бәрі біледі. Іші толған- ой, сыр. Күнделік десе де болғандай. Бірде кейіпкеріміз іздеген

ұштап, сан-қырлы азамат болып қалыптасады, бақытын табады. Абай Тасболатов та нақ осындай азамат. Жақында жол түсіп, Көбешке (А.Тасболатовтың туған ауылы) барған едім, кәдімгідей көтеріліп, көркейіп қалыпты. Осыдан он-он бес жыл бұрын қаңырап бос қалған үйлердің бәрі жөнделген, иелері бар, жұмыс істеп тұр, ауалары гүлге толы. Солардың арасында менің көзіме оттай басылғаны жаңа

адамдары қандай!...». Осы бір сүйіспеншілік жүректі тербейді, кейде жыр болып төгіледі, кейде күй болып күмбірлейді. Сағыныштан туған сондай бір күйді бірге отырып тыңдадық. «Әжеме арнадым» дейді. Ойды шырмап, бойды шымырлататын дүние екен. Кейіпкерімнің жарқырай көрінген осы бір қасиеті оның тұлғасын бұрынғыдан да асқақтата түскендей.

Жарасбай СҮЛЕЙМЕНОВ

ДАСТАН СЕКЕНОВ, БАС ӘСКЕРИ ПРОКУРОР

ҚУАТТЫ ӘСКЕРДІҢ ТІРЕГІ - ЗАҢ МЕН ТӘРТІП

СӨЗ БАСЫ

Әскер – мемлекеттің қауіпсіздігін қамтамасыз ететін негізгі құрылым. Ондағы тәртіп пен заңдылықтың сақталуы – әскери жүйенің тұрақты әрі сапалы қызмет атқаруына тікелей әсер етеді. Осы бағытта әскери прокуратура қадағалау қызметін жүйелі және кешенді түрде жүзеге асырады.

Атап айтқанда, әскери тәртіптің бұзылуына жол бермеу, құқық бұзушылықтардың алдын алу, әскери қызметшілердің құқықтарын қорғау, әскери мүлікті заңды әрі тиімді пайдалану, әлеуметтік кепілдіктерді қамтамасыз ету және бюджет қаражатын мақсатты жұмсау – басты назарда.

Сондай-ақ, әскери қызметшілердің құқықтық сауатын арттыру мақсатында «Заң мен тәртіп» тұжырымдамасы іске асырылуда. Бұл шара әскери ортада заңға құрметпен қарауды және жауапкершілік сезімін жоғарылатуға бағытталған.

Жастарға мүмкіндік, сарбазға қорған – әскери прокуратура бастамалары

Бас әскери прокуратураның бастамасымен мерзімді қызметтегі сарбаздарды қолдауға бағытталған әлеуметтік және құқықтық шаралар кешені іске асырылуда. Бұл бастамалар әскери қызметтің беделін арттырып, жастардың болашағына жол ашып, олардың құқықтық қорғалуын қамтамасыз етуге септігін тигізуде.

Атап айтқанда, әскери

қызметін мінсіз атқарған сарбаздарға жоғары білімді тегін алу мүмкіндігі берілді. Уәкілетті мемлекеттік органдар еліміздің 82 жоғары оқу орнымен арнайы келісімдер жасап, тәртіптілігімен және жауапкершілігімен ерекшеленген мерзімді әскери қызметшілерге гранттар бөлуде. Үміткерлер ҰБТ мен емтихансыз, арнайы комиссия шешімімен оқуға қабылданады. Бүгінде 2000-нан астам бұрынғы сарбаз осы бағдарлама аясында студент атанды.

Сонымен қатар, сарбаздардың қаржылық қорғалуын қамтамасыз ету бағытында да маңызды заңнамалық өзгерістер енгізілді. Атап айтқанда, әскери қызмет кезеңінде және одан кейінгі 60 күн ішінде шақырылушылар несие төлеу міндетінен босатылады. Осы мерзімде ешқандай өсімпұл мен айыппұл есептелмейді, ал олардың несие тарихында теріс белгілер тіркелмейді.

Сондай-ақ, мерзімді әскери қызметшілерге мерзімді әскери қызмет өткеру кезеңінде банктік қарыздар беруге тыйым салынды.

Бұл нормалар мерзімді әскери қызметшілердің өз борышын алаңсыз атқарып, қаржылық қиындықтарға ұшырамауын қамтамасыз етеді, сондай-ақ үшінші тұлғалар тарапынан қаржылық қысымды болдырмауға бағытталған.

Әскерге шақыру: ашықтық пен әділеттілік қағидаттары

Қазіргі таңда мерзімді әскери қызметке шақыру – қоғамда кеңінен талқыланып жатқан өзекті мәселелердің бірі. Әсіресе жастар мен ата-аналар арасында бұл тақырып алаңдаушылық туғызуда. Бұған себеп – әскерге қатысты қалыптасқан теріс көзқарастар, әлеуметтік желілерде тараған біржақты ақпараттар, сондай-ақ кейбір жағдайда

азаматтарды шақыру комиссияларына күштеп жеткізу фактілері.

Әскерге шақырудың тағы бір маңызды аспектісі – медициналық комиссиялардың қызметі. Денсаулығында елеулі кінәраттары бар азаматтардың әскери қызметке шақырылып, кейін денсаулығына байланысты үйіне қайтарылғаны туралы деректер тіркелген. Мұндай жағдайлар шақыру тәртібіне деген сенімді әлсіретеді.

Осы мәселелерді шешу мақсатында Бас әскери прокуратураның бастамасымен, уәкілетті мемлекеттік органдармен бірлесіп, азаматтарды шақыру комиссияларына заңды әрі реттелген тәртіппен шақыруға бағытталған алгоритм әзірленіп, қолданысқа енгізілді.

Сонымен қатар, аймақтық және гарнизондық әскери прокурорлар әскерге шақыру науқаны кезінде жергілікті әскери басқару

органдарында тұрақты әрі тосын тексерулер жүргізуде. Нәтижесінде ондаған азаматтың жинақтау орындарына заңсыз жеткізілгені анықталып, олар үйлеріне қайтарылды. Мұндай шаралар жүйелі сипат алып, тұрақты прокурорлық қадағалау тетігіне айналды.

Әскерге шақыру үдерісінің ашықтығын арттыру мақсатында бірқатар цифрлық жаңалықтар енгізілуде. Соның ішінде Қорғаныс министрлігі әзірлеген ARMIA.KZ ақпараттық онлайн-сервисі ерекше орын алады. Жасанды интеллект элементтерімен жабдықталған бұл платформада азаматтар әскери қызметке қатысты маңызды ақпаратпен танысып, өз құқықтары мен міндеттері туралы нақты мәлімет ала алады.

Сондай-ақ WhatsApp мессенджері арқылы іске қосылған виртуалды көмекші — халыққа жедел

құқықтық ақпарат ұсынатын тиімді құрал. Бұл сервис азаматтардың сауалдарына нақты әрі жылдам жауап беріп, олардың құқықтық сауаттылығын арттыруға ықпал етуде.

Шақыру науқанындағы ашықтықты қамтамасыз етудің тағы бір маңызды тетігі — медициналық тексерулердің дұрыс өткізілуі. Осы мақсатта «Е-медосмотр» цифрлық жүйесі енгізілді. Бүгінде бұл жүйе Қарағанды облысындағы Абай, сондай-ақ Астана мен Шымкент қалаларында жұмыс істеп тұр. Электронды жүйе медициналық деректердің объективтілігін арттырып, жалған қорытындылар жасау мүмкіндігін болдырмайды. Барлық шешімдер нақты диагноздар негізінде

қабылданады. Бұл тәжірибе болашақта еліміздің барлық аймақтарына кеңейтіледі.

Жоғарыда аталған шаралар әскери қызметке шақыру барысындағы тәртіп пен заңдылықты нығайтуға бағытталған. Бұл — азаматтардың сенімін арттырып, әскери қызметке деген оң көзқарас қалыптастырудың басты кепілі.

Жеке құрамның психологиялық тұрақтылығы мен тәртіпті сақтау тетіктері

Әскери прокуратура органдары жүргізген талдау нәтижесінде кейбір бөлімдерде психолог мамандарының жетіспеушілігі, қолданыстағы психологиялық тестілердің ескіргені және

заманауи әдістемелердің жеткіліксіздігі анықталды. Осыған байланысты әскери прокуратурамен кадрлық қамтамасыз етуді күшейту, тестілеу құралдарын жаңарту және шетелдік заманауи әдістемелерді енгізу жөнінде нақты ұсыныстар берілді.

Аталған ұсыныстар негізінде әскери ведомстволар тарапынан тиісті шаралар қабылдануда. Атап айтқанда, психолог мамандардың штат саны ұлғайтылуда, мамандар қайта даярлау курстарынан өткізілуде. Сонымен қатар, жаңартылған тестілеу жүйелері енгізіліп, халықаралық тәжірибеге негізделген психологиялық әдістемелер әскери тәжірибеге бейімделіп қолданысқа енгізіле

бастады. Бұл қадамдар жеке құрамның психологиялық тұрақтылығын арттырып, әскери ортада моральдық-психологиялық ахуалды жақсартуға бағытталған.

Сонымен қатар, әскери прокуратураның ұсынысымен әскери қызметшілердің мінез-құлқына теріс әсер ететін факторларды шектеу бойынша құқықтық шаралар қабылдануда. Атап айтқанда, «Әскери қызмет және әскери қызметшілердің мәртебесі туралы» заңға енгізілген өзгерістер арқылы әскери қызметшілердің құмар ойындарға қатысуына тыйым салынды. Аталған талапты бұзғандар әскери қызметтен теріс себептермен босатылады. Бұл норманы түсіндіру мақсатында барлық әскери

бөлімдерде ақпараттық-түсіндіру жұмыстары жүргізіліп, нәтижесінде 100 мыңнан астам әскери қызметші eGov mobile платформасы арқылы өздеріне құмар ойындарға қатысуға ерікті түрде шектеу қойды.

2025–2028 жылдарға арналған “Әскердегі заң және тәртіп” және “Цифрлық профилактика” бағдарламалары

Әскерде профилактикалық жұмыстың тиімділігін арттыру және құқықтық тәртіпті нығайту мақсатында Бас әскери прокуратураның бастамасымен әскери ведомстволармен бірлесіп «Әскердегі заң және тәртіп» және «Цифрлық профилактика» бағдарламалары әзірленіп, Үйлестіру кеңесінде бекітілді.

Аталған бағдарламаларды 2025–2028 жылдары іске асыру жоспарланған.

Басты назар жеке құраммен жүргізілетін түсіндіру жұмысының сапасын арттыруға аударылды. Бұл бағытта сабақтар барысында интерактивті құралдарды (бейнероликтер, слайдтар), жағдаяттық тапсырмаларды кешенді түрде пайдалану, психологтарды қатыстыру және аудиторияны осы процеске белсенді тарту көзделген.

Төменгі буын командирлерінің бағыныстылармен өзара іс-қимыл және жұмыс жүргізу бойынша даярлығын жетілдіру, сондай-ақ әскери психологтардың біліктілігін арттыру қарастырылған.

Құқық бұзушылықтардың алдын алуға IT-технологияларды енгізуге айрықша назар аударылды.

Әскери бөлімдерді жасанды интеллект элементтері бар заманауи бейнебақылау жүйелерімен кезең-кезеңімен жабдықтау, әскери қызметтің жекелеген

міндеттерін орындау кезінде командирлер мен сарбаздарды бейнежетондармен қамтамасыз ету жоспарланған.

Әскери қызмет туралы ақпаратқа қол жеткізу және оны алу мәселелері бойынша азаматтарға көмек көрсету мақсатында жасанды интеллект негізінде цифрлық кеңесші әзірлеу жұмысы басталды (пилоттық жоба Қорғаныс министрлігінің armia.kz ведомстволық сайтында жүзеге асырылуда).

Шақыру комиссияларының жұмысының ашықтығы мен объективтілігін арттыру мақсатында олардың отырыстарын аудио-бейнетіркеумен қамтамасыз ету болашақ жоспарлардың бірі.

Әскери қызметшінің мүддесі – басты назарда

Соңғы жылдары әскери

прокуратура органдары жүргізген тексерулер барысында әскери қызметшілер мен олардың отбасылары тап болатын бірқатар әлеуметтік түйткілдер анықталды. Бұл мәселелер азаматтардың құқықтарын шектеп, олардың тұрмысына елеулі әсер етіп келген. Бас әскери прокуратура қабылдаған шаралар нәтижесінде көптеген түйінді проблемалар шешімін тауып, азаматтардың заңды құқықтары қалпына келтірілді.

Әскери қызметшілер үшін ең өзекті мәселелердің бірі — тұрғын үймен қамту. Осыған байланысты соңғы уақытта маңызды өзгерістер енгізілді. Атап айтқанда, қызметтік тұрғын үй беру процесі толықтай электронды форматқа көшірілді. Бұл жүйе процестің айқындылығын арттырып, әскери қызметшілерге нақты ақпарат пен қолжетімділікке

жол ашты. Сонымен қатар, әскери ведомстволардың балансына әскери прокурорлармен заңсыз иеліктегі 500-ден астам қызметтік пәтер қайтарылды. Бұл — пәтер кезегінде тұрған көптеген әскери қызметшілерді ведомстволық тұрғын үймен қамтамасыз етуге мүмкіндік берді.

Әскери зейнеткерлер мен әскери қызметшілердің отбасылары үшін медициналық көмекке қол жеткізу – әлеуметтік қамсыздандырудың маңызды бағыты. Қадағалау шаралары нәтижесінде әскери-медициналық мекемелерге қол жеткізе алмай келген 5 мыңнан астам азаматтың әлеуметтік құқықтары қалпына келтірілді. Олардың қатарында әскери қызметшілердің жұбайлары мен балалары, сондай-ақ әскери зейнеткерлердің отбасы мүшелері бар.

Әлеуметтік жауапкершілікті күшейту мақсатында ерекше қажеттіліктері бар балаларды тәрбиелеп отырған әскери ата-аналарға арнайы қолдау тетігі енгізілді. Олар үшін ротация тәртібімен қызмет атқару мүмкіндігі қарастырылып, облыс орталықтарындағы әлеуметтік және медициналық инфрақұрылымы дамыған өңірлерге ауысу қамтамасыз етілуде.

Әскердегі қайғылы оқиғалар: себептері мен құқықтық көзқарас

Әскери ортада кейбір қайғылы оқиғалар орын алатыны белгілі. Өкінішке орай, мұндай жағдайлардың негізгі себептері әскери қызметке тікелей қатысы жоқ әлеуметтік және жеке

сипаттағы қиындықтармен байланысты. Атап айтқанда, отбасылық мәселелер, қаржылық тұрақсыздық, құмар ойындарға тәуелділік – мұның бәрі әскери қызметшілердің психоэмоциялық ахуалына кері әсер етеді.

Мұндай оқиғалардың себеп-салдарын жан-жақты анықтау – құқық қорғау органдарының маңызды міндеттерінің бірі. Бас әскери прокуратура әрбір осындай істі ерекше бақылауға алады. Қай жағдайда болмасын, негізгі тергеу бағыты – әскери қызметшінің өміріне қауіп төндіретін әрекетке баруына ықпал еткен қысым немесе итермелеу нұсқасын мұқият тексеру болып табылады.

Сонымен қатар, әскери прокурорлар гарнизондарда белсенді жұмыс жүргізуде. Жеке құраммен тұрақты кездесулер, жас сарбаздармен әңгімелер, тәуекел тобындағы әскери қызметшілермен сұхбаттар және жасырын сауалнамалар өткізіліп келеді. Мұндай профилактикалық шаралардың нәтижесінде өткен жылы бірқатар заң бұзушылықтар анықталды. Атап айтқанда, сарбаздарға бірнеше мәрте күш қолдану, ақша жинау, орта буын командирлер тарапынан қысым көрсету фактілері тіркеліп, қылмыстық істер қозғалды. Кінәлі тұлғалар сот үкімімен нақты мерзімге бас бостандығынан айырылды.

Сондай-ақ әскери бөлімдерде әскери прокурорлардың ұйымдастыруымен сот процестерінің тікелей трансляциялары мен көшпелі сот отырыстары өткізіліп тұрады. Бұл – құқық бұзушылықтың салдарын нақты көрсету арқылы жеке құрам арасында заңға құрмет сезімін

қалыптастыратын маңызды тәрбие құралы.

Әскери мүлікті басқарудағы заңдылық: жаңа технологиялар мен прокурорлық қадағалау

Бюджет қаражатының мақсатты жұмсалуды мен әскери мүліктің сақталуын бақылау – қызметтің басым бағыттарының бірі болып қала береді. Бұл салада қадағалауды күшейту бойынша жүйелі шаралар қабылдануда, өйткені қорғанысқа жұмсалған әрбір теңге әскердің жауынгерлік қабілетін нығайтуға, қызмет жағдайын жақсартуға және техникалық жаңғыртуға бағытталуы тиіс.

Алайда, тәжірибе көрсеткендей, ресурстарды тиімсіз пайдалану фактілері әлі де анықталуда. Мысалы, өткен жылы әскери прокуратураның қадағалау актісінің негізінде мемлекетке жалпы құны 6 миллиард теңгеден асатын мүлік қайтарылды. Оның ішінде Алматы қаласындағы Қорғаныс министрлігінің 16 мың шаршы метрден астам аумағы бар нысаны (10 қойма, 2 әкімшілік ғимарат және 2 өндірістік цех) жеке тұлғаның пайдалануында шамамен 20 жыл бойы болған. Қазіргі таңда бұл нысан қорғаныс инфрақұрылымына қайта енгізілді.

Әскери мүліктің сақталуына қатысты тексерулер нәтижесінде мүлікті талан-таражға салу фактілері бойынша қылмыстық істер қозғалып, құқық бұзушылықтарға ықпал еткен себептер мен жағдайларды жою туралы ұсыныстар енгізілді. Осы шараларға жауап ретінде Қорғаныс министрлігі штрих-кодты есепке алу

жүйесін енгізіп, қойма қорларын басқару жүйесін жаңғыртты.

Бұдан бөлек, ресурстарды пайдаланудың ашықтығын арттыру мақсатында заманауи технологиялар енгізілуде. Ұлттық ұланның бірқатар әскери бөлімінде техникаға GPS-трекерлер мен жанармай шығынын бақылауға арналған датчиктер орнату бойынша пилоттық жоба жүзеге асырылуда. Бұл ресурстардың қозғалысы мен шығынын нақты уақыт режимінде бақылауға мүмкіндік беріп, ықтимал ұрлықтарды болдырмауға септігін тигізеді.

Тексерулер барысында кейбір мемлекеттік құрылымдарда тендерлер өткізу және келісімшарттар жасау кезінде заңбұзушылықтар анықталды. Мұндай жайттар ерекше алаңдаушылық туғызады, себебі олар армияға жеткізілетін техника мен жабдықтардың сапасына тікелей әсер етеді. Қазіргі таңда бюджет қаражатын заңсыз жұмсау фактісі бойынша лауазымды тұлғаларға қатысты қылмыстық іс сотта қаралуда. Бұл – қорғаныс саласындағы заңбұзушылықтардың ескерусіз қалмайтынын және тиісті құқықтық баға берілетінін көрсетеді.

Қорыта айтқанда, мемлекеттің қауіпсіздігі әскердің жауынгерлік қабілетіне тікелей байланысты.

Біздің міндет — оның тиімді қызмет атқаруына қажетті жағдай жасау, яғни заңдылықтың сақталуын қамтамасыз ету, әскери тәртіпті нығайту және құқық бұзушылықтардың алдын алу бағытында жүйелі жұмыс жүргізу.

АРМИЯ В ЕГО СУДЬБЕ

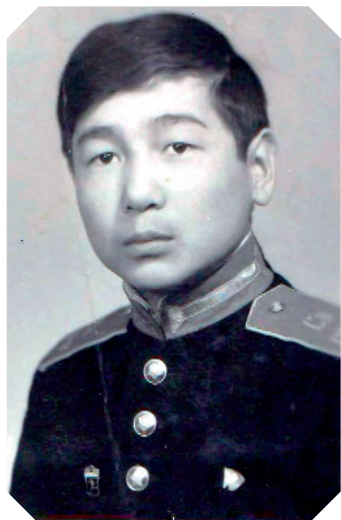

ПРО ГЕНЕРАЛ-МАЙОРА АЛИХАНА ДЖАРБУЛОВА ОТЗЫВАЮТСЯ ТАК - «ВОЛЕВОЙ КОМАНДИР». И ГОВОРЯТ НЕ В ПРОШЕДШЕМ ВРЕМЕНИ, ПОТОМУ ЧТО СТОЯВШИЙ У ИСТОКОВ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ, БЫВШИЙ РЯДОМ С ПЕРВЫМ МИНИСТРОМ ОБОРОНЫ КАЗАХСТАНА ГЕНЕРАЛОМ АРМИИ САГАДАТОМ НУРМАГАМ-БЕТОВЫМ АЛИХАН БРИМЖАНОВИЧ И СЕГОДНЯ В СТРОЮ.

Уроженец Коргалжинских степей Алихан Джарбулов уже в 15 лет надел погоны военного. С 1970 по 1972 годы он учился в Свердловском суворовском военном училище, пройдя здесь хорошую школу для настоящих мужчин.

В Постановлении далекого 1943 года, где речь шла об учреждении в городах Советского Союза суворовских военных училищ, говорилось, что они будут организовываться по типу старых кадетских корпусов

дореволюционного времени, «с закрытым пансионом для воспитанников». Таким образом, суворовские военные училища стали правопреемниками кадетских корпусов, обучение и воспитание в которых было поставлено так, чтобы максимально способствовать формированию у воспитанников моральных и боевых качеств, необходимых для воинской службы. В будущих офицерах воспитывали смелость и дисциплинированность,

Алматинское высшее общевойсковое командное училище и офицерскую службу начал командиром взвода в Группе советских войск в Германии. В дальнейшем офицер из Казахстана последовательно занимал должности от командира роты до командира армейского корпуса.

- Я командиром взвода был, командиром роты, начальником штаба батальона, командиром батальона, заместителем командира мотострелкового полка, командиром мотострелкового полка, заместителем командира дивизии, командиром дивизии, командиром корпуса, начальником Главного штаба. Через ступени прохождения военной службы накапливается опыт работы с людьми, знания, навыки, организаторские способности, - будет вспоминать генерал-майор Алихан Джарбулов много лет спустя.

чувство товарищества и любовь к Родине, верность воинскому долгу и воинской чести.

В 1976 году Алихан Джарбулов окончил

Многообещающий офицер в 1986 году поступил в Военную академию имени М. В. Фрунзе, и закончив ее в 1989 году, продолжил службу в Краснознаменном

Туркестанском военном округе, начав с должности заместителя командира мотострелкового полка мотострелковой дивизии. Из 40 лет офицерской карьеры ровно половина приходится

Сагадата Нурмагамбетова, его умение подбирать людей, которые, в конце концов, и составили основу Вооруженных Сил Республики Казахстан, - говорит он. - В те годы

на службу в казахстанской армии.

С января 1993 года Алихан Бримжанович на различных офицерских должностях в Вооруженных Силах Республики Казахстан. С 1996 по 1997 годы являлся начальником Главного штаба ВС РК – первым заместителем министра обороны Республики Казахстан, с 1997 по 2000 годы возглавлял мотострелковый военный учебно-тренировочный центр.

Вспоминая первые годы создания казахстанской армии, генерал-майор Алихан Джарбулов рассказывает, что в декабре 1991 года был назначен на должность командира Алматинского полка. По словам ветерана, не только в 1991 году, но и в последующие нелегкие времена самой главной проблемой был вопрос кадров.

- Я хочу обратить внимание на особый дар

наши Вооруженные Силы претерпели много преобразований, и одним из них было создание округов в 2000 году, Южного и Восточного.

Генерал-майор Алихан Джарбулов внес мощный вклад в укрепление казахстанской армии, и особенно в создание и развитие Регионального командования «Юг». С августа 2000 года по январь 2002 года генерал-майор Алихан Джарбулов будет командовать войсками Южного военного округа. Именно ему было поручено создать самое крупное оперативно-тактическое объединение Вооруженных Сил Казахстана. На плечи Алихана Бримжановича тогда легла ответственность по созданию на юге страны новых воинских соединений и по передислокации большого количества подразделений на новые места.

- Возьмем 5-ю отдельную мотострелковую бригаду,

которая была и остается основой Южного военного округа, мы ее создавали практически с «нуля», - вспоминает ветеран. - Командиры и личный состав соединения прошли боевое слаживание на полигоне «Матыбулак», там же им вручили Боевое знамя, провели бригадное тактическое учение с боевой стрельбой и после этого бригада совершила марш в пункт постоянной дислокации.

А полк связи создавался на базе отдельного батальона связи - кадрированной части, в которой было 20 человек личного состава и много техники – командно-штабные и радиорелейные машины, находившиеся до этого на длительном хранении.

Войска Регионального командования «Юг» генерал-майору Алихану Джарбулову довелось возглавлять дважды. В период с 2008 по 2012 годы, когда он второй раз командовал южной группировкой войск, на полигоне Матыбулак состоялись крупные международные учения Коллективных сил быстрого развертывания в рамках ОДКБ, а

также учение «Мирная миссия-2010» под эгидой Шанхайской организации сотрудничества.

С марта 2002 по ноябрь 2003 года Алихан Бримжанович - начальник Алматинского высшего военного училища ВС РК. После этого генерал-майор Алихан Джарбулов - представитель Вооруженных

Сил РК по координации военного сотрудничества стран-участников СНГ, затем военный атташе в Турции. А с сентября 2007 по ноябрь 2008 года он вновь будет командовать Военным институтом Сухопутных войск.

Родина высоко оценила вклад генерал-майора Алихана Джарбулова,

его ратный труд отмечен орденом Даңқ II степени, орденом Айбын II степени, медалями «За боевые заслуги», «За безупречную службу» II, III степени (Казахстан), «За безупречную службу» I, II и 3 III степени (СССР).

Дулат МОЛДАБАЕВ,
ЦМК МО РК.

СИМВОЛЫ МУЖЕСТВА

Вооруженные силы являются неотъемлемой частью любого современного государства. Создание собственной армии требует наделить ее символикой, отражающей самобытность национального характера воинов.

Во все времена воинская символика являлась действенным средством для повышения морально-боевого духа и готовности личного состава выполнять задачи по защите Родины. Она способствовала воспитанию у военнослужащих высоких моральных и нравственных качеств, формированию и умножению славных воинских традиций.

К воинским символам Казахстана относятся символ (эмблема), флаг и знамя

Вооруженных Сил, флаги Сухопутных войск, Сил Воздушной обороны, Военно-морских сил, боевые знамена воинских частей. Днем создания воинских символов считается 18 июля 1996 года, когда Глава государства подписал Указ «О воинских символах Вооруженных Сил».

Благодаря данному Указу была разработана основная эмблема ВС РК. За основу эмблемы взята красная звезда, в центре которой наложены золотой орел с двенадцатью

лучами. Пункт 8 данного Указа определяет, что символ ВС РК представляет собой изображение пятиконечной звезды с контуром солнца и лучами в центре, под которым парящий орел. В цветном изображении эмблема ВС РК выполнена в двух цветах – красно-бордовом и золотом.

Эмблема, символизирующая Вооруженные Силы, была учреждена с целью обозначения принадлежности военнослужащих, вооружения, военной техники и другого имущества к Вооруженным Силам Республики Казахстан.

Созданием и учреждением занимались сами военные, выходцы из советской школы, у которых еще была свежа в памяти советская воинская символика. Поэтому эмблема ВС РК имеет сходство с эмблемой ВС Советской армии. Отличительной чертой казахстанского символа является его составная часть – пятиконечная звезда и орел.

Изображение красной звезды было обусловлено преемственностью. Она применялась повсеместно в советской военной

символике. Именно с такой символикой на груди наши отцы и деды сражались с врагом на фронтах Великой Отечественной войны.

Легендарная, прославленная в боях, красная звезда осталась в памяти народа как символ высоких стремлений и идеалов. Кроме того, пятиконечная звезда символизирует безопасность, благополучие и возвращение домой.

Красный цвет в геральдике является самым благородным и символизирует лучшие качества бойца: силу, отвагу, мужество и храбрость.

По существующим в мире общепринятым правилам по разработке

и применению символики, как и в большинстве армий

мира, воинские символы стали видоизменением государственной символики. Эмблема Вооруженных Сил Казахстана соответствует этим правилам.

Историческая аналогия имеется также в принципе построения геральдических знаков, которые создавались путем увеличения количества видовых отличительных признаков, отражающих специфику воинской деятельности

по мере убывания ранга воинского формирования. Соответственно, происходит уменьшение основной эмблемы Вооруженных Сил как главной составной части воинских эмблем (гербов).

Попытка применения вышеупомянутой системы отражена на основной эмблеме Национального университета обороны Республики Казахстан.

Основная эмблема Вооруженных Сил отражена на флагах видов и родов войск, боевых знаменах, медалях и знаках, вооружении и т. д.

Боевое знамя воинской части является ее символом, а также символом доблести и славы, служит напоминанием каждому военнослужащему о героических традициях и священном долге по защите отечества. Оно всегда находится с воинской частью, а на поле боя – в районе боевых действий. Боевое знамя, поднятое на корабле, является боевым знаменем корабля, символизируя

его государственную принадлежность.

Воинская символика является важным элементом патриотического воспитания. В корне данного процесса заложены исторические знания, отраженные в воинской геральдике. В ней скрыто особое историческое прошлое, события и времена, в которых жили наши предки.

Воинские символы формируют не только патриотизм, но и отношение к воинскому долгу. В частности, воинская символика применяется на различных торжественных мероприятиях, целью которых является укрепление боевого духа личного состава, что служит важным фактором в построении боеспособной армии.

СЛУЖИТЬ НА БЛАГО АРМИИ

Сержанты казахстанской армии – это прочный фундамент Вооруженных Сил. На их плечах лежит большая ответственность за обучение и воспитание молодых солдат. Их девиз: «Делай как я, делай лучше меня».

1 июля 1996 года первым Президентом Казахстана был подписан Указ «О создании Кадетского корпуса имени Ш. Уалиханова». Учебное заведение стало кузницей кадров профессионального сержантского состава, а первый день июля был провозглашен Днем сержанта.

Казахстан стал первой страной постсоветского пространства, в которой получила развитие система профессиональных сержантов. Она снизила нагрузку на офицеров и позволила им сосредоточиться на вопросах планирования, управления и разработки тактических задач.

Данная система прошла несколько этапов своего становления. Первый этап (1996-2001 годы) связан с открытием кадетского корпуса, а также с периодом его становления. В те годы особую поддержку сержантскому корпусу оказал Верховный Главнокомандующий ВС РК.

Второй этап (2001-2008 годы) был ознаменован совершенствованием структуры сержантского корпуса. В этот период были введены сержантские должности: сержанты бригад, региональных командований, видов и родов войск. Появились также новые сержантские звания: сержант 3-го, 2-го, 1-го классов, штаб-сержант, мастер-сержант.

На третьем этапе (2008-2012 годы) совершенствовалась система подготовки. В частности,

совершенствовалась система обучения младших командиров, разрабатывались соответствующие программы и документы.

В рамках четвертого этапа (2012-2016 годы) началось законодательное закрепление статуса сержанта, были внесены изменения в законодательство.

Сегодня сержанты составляют основу младшего командного состава. Они помогают подчиненным изучать и эксплуатировать военную технику, несут вместе с ними службу в суточном карауле, ведут работу по укреплению воинской

дисциплины. От их работы во многом зависит боевая выучка и моральный дух солдат. Сержанты являются примером стойкости, мужества и патриотизма.

Сержанты – это люди со стержнем

Ярким примером преданности своему делу является сержант бригады (ВКО) – начальник службы по работе с сержантским составом сержант 1-го класса Куат Касымов. С детства он мечтал быть военным, истинным патриотом своей Родины. Его вдохновляли образы военнослужащих

из кино и художественных произведений. Кроме того, он видел положительный пример защитника Отечества в лице братьев, которые ранее

служили в армии.

Свой карьерный путь уроженец Восточно-Казахстанской области начал в 2010 году, поступив в Военный колледж имени Ш. Уалиханова. На протяжении двух лет он постигал азы военного дела, после чего отправился к первому месту службы – пгт. Гвардейский (Отар). В дальнейшем проходил службу в других регионах, прошел путь от командира отделения боевых машин до сержанта бригады. Однако наш герой не собирается останавливаться, стремясь достигать новых высот.

Военный колледж имени Ш. Уалиханова стал альма-матер для большинства нынешних сержантов. Сегодня он готовит младших специалистов для мотострелковых, танковых и артиллерийских войск. Его выпускники – это первые

помощники офицерского состава, а также образец поведения и военной подготовки.

- В стенах учебного заведения выстроена четкая система обучения младших командиров. По сей день в военном колледже работают преподаватели с большим стажем, которые воспитывают сержантов в духе патриотизма, делается большой упор на обучение сержантов практическим навыкам. Полученные знания помогают при работе в войсках, - рассказывает Куат Касымов о своем опыте обучения в военном колледже.

Весь накопленный за годы службы опыт Куат Касымов применяет на своей нынешней должности. Его задача заключается в том, чтобы обучить находящийся в подчинении сержантский состав определенным методикам проведения занятий с молодыми солдатами. Перед началом каждого учебного периода под его руководством проходят пятидневные сборы сержантов бригады, в ходе которых проводятся занятия по различным видам военной подготовки (инженерное дело, РХБ защита). На занятиях сержанты учатся методам работы с личным составом.

Кроме того, сержантский состав во главе с сержантом бригады обучает молодых солдат по специальности. Подобная работа требует больших усилий. В ее процессе закладываются знания и принципы, которые в дальнейшем сержанты будут применять в работе с личным составом. Для сержанта Куата Касымова первым и основополагающим принципом является дисциплина, без которой невозможно построить боеспособный коллектив.

Особым элементом выработки дисциплины можно считать построение, ведь строй – это расположение людей в четком порядке. В нем каждый человек занимает исключительно свое место.

- Будучи помощником и проводником идей командира сержанту важно оставаться порядочным человеком. Он также должен обладать хорошей физической подготовкой, чтобы на личном примере демонстрировать выполнение того или иного норматива. Еще один важный принцип заключается в умении донести информацию и найти правильный подход к человеку в ходе занятий, - отмечает сержант Куат Касымов.

Сержанты – это люди со стержнем. Именно в них молодые солдаты видят лидера. Наш герой уверен, что лидерства можно добиться исключительно личным примером, находясь бок о бок с солдатами. Сержанту важно быть рядом: в одном строю, за одним столом и на полигоне.

При этом сержанты всячески совершенствуют свои знания и методы работы. Для этого они предлагают свои идеи, например, применяют различные макеты, совет сержантов проводит круглые столы. Таким образом, сержантские идеи двигают обучение вперед.

Новые высоты

Много лет Куат Касымов служит на благо Родины и повышает уровень боевой выучки солдат. Благодаря своим профессиональным качествам он также стремится к новым высотам. Так, в 2016 году он принимал участие в конкурсе «Суворовский натиск» в рамках Армейских международных игр.

В данном конкурсе сражались экипажи БМП-2,

которые преодолевали препятствия и поражали мишени. Для участия в конкурсе сержант проходил отбор в своей части, региональном командовании и Вооруженных Силах. По результатам отбора началась долгая пятимесячная

объяснить личному составу принцип применения машины, приведения оружия к нормальному бою, устранения недостатков, - поясняет Куат Касымов.

В этом году в честь 80-летия Победы сержант установил еще один своеобразный рекорд, пробежав в компании двух сержантов дистанцию в 80 км. Время забега составило 11 часов 28 минут.

К этому событию наш герой готовился три месяца. Каждый день он вставал рано утром и пробегал дистанцию от дома до воинской части длиной 11 км. По его словам, это была личная инициатива, которую

подготовка.

Конкурс проходил на полигоне Алабино (РФ). В нем принимали участие экипажи из 21 страны, которые сражались в индивидуальной гонке и эстафете. По итогам индивидуальной гонки Куат Касымов был признан лучшим наводчиком-оператором.

- Участие в таких крупных соревнованиях стало для меня хорошим опытом. На протяжении многих месяцев подготовки мы изучали и применяли БМП-2, которая сегодня также имеется в нашей части. Данный опыт позволяет мне лучше

ему хотелось осуществить в год Великой Победы, тем самым, почтить память павших воинов.

Тяжело в учении, легко в бою

Сержант 1-го класса подразделения тыла (область Абай) Еркин Каракенов служит в рядах Вооруженных Сил больше 20 лет. За эти годы он успел послужить на различных должностях. Начал службу в далеком 2004 году в полку связи в должности водителя.

По его словам, армия – это школа настоящей

дисциплины, которая привлекла его стабильностью, а также престижем и статусом профессии. Пример Еркына вдохновил его младшего брата и племянников пойти по его стопам. Сегодня младший брат Еркына служит в звании майора.

В ходе своей службы сержант проходил специальные сержантские курсы. Первый базовый курс проводился в Военном колледже в Щучинске. В этот период военнослужащие изучали базовые навыки

«отлично».

- Занятия проводятся по четко определенным алгоритмам. Согласно плану, они состоят из вводной, основной и заключительной частей. В вводной части объясняются цели и задачи изучаемого предмета. Основная часть предполагает непосредственное обучение. В заключительной части делаются выводы. Наша задача – обучить личный состав. Если офицеры – это мозг армии, то сержанты – это их руки, которые исполняют то, что придумали, спланировали и проанализировали офицеры, - отмечает Еркин Каракенов.

По мнению нашего героя, истинный сержант – это порядочный и профессиональный военнослужащий, для которого важно уметь совершенствовать свои навыки. Для этого он может использовать время самоподготовки, знакомиться с новыми приказами, ведь как говорится «тяжело в учении, легко в бою».

В духе товарищества

Наш следующий герой по имени Куаныш увлекся военным делом еще в школе. Парень с нетерпением ждал уроков начальной военной подготовки, мечтая когда-нибудь надеть военный мундир. Отец Куаныша служил в Советской армии. Он мечтал, чтобы его сын также пошел служить.

На пути к своей цели парень окончил Военный колледж им. Ш. Уалиханова, получил звание «младший сержант» и был направлен для дальнейшей службы в пгт. Гвардейский. В настоящее время Куаныш Абжамиев является сержантом роты, инструктором по боевой и физической подготовке Гвардии сержантом 3-го класса Учебного центра

Сухопутных войск. За это время он прослужил от командира отделения до сержанта роты, исполнив таким образом мечту своего отца.

Вспоминая годы обучения в военном колледже, сержант отмечает, что большая часть времени уделяется практическим занятиям. Сегодня он применяет полученные навыки для обучения молодых солдат основам правильной стрельбы и физической подготовки.

Каждый день с подъема и до отбоя наш герой проводит с молодыми воинами, обучая их военным навыкам. При этом, как отмечает Куаныш Абжамиев, сержанты должны обладать навыками педагога и психолога.

- Можно сказать, что солдаты – это наши младшие братья, поэтому в процессе взаимодействия сержанту важно общаться с ними. В процессе обучения сержанты показывают, тренируют и учат их, однако в то же время на нас лежит и воспитательная функция. Мы должны привить им патриотические чувства и правильно донести идеологию, - отмечает Куаныш Абжамиев.

Важная часть работы сержанта заключается в обеспечении морально-психологической разгрузки молодого военнослужащего.

Для этого проводятся беседы. Сержантам важно интересоваться внутренними переживаниями солдата, чтобы в случае необходимости помочь ему в решении проблем.

Свои профессиональные навыки сержанты могут совершенствовать в рамках «Сержантского часа», который проводится каждую неделю под руководством сержанта бригады. Он помогает освежить знания по некоторым предметам.

Пожалуй, сегодня армию уже невозможно представить без сержантского корпуса, который стал надежной опорой Вооруженных Сил. В День сержанта по всей стране прошли праздничные концерты, спортивные соревнования и челленджи, а лучшие в своем деле получили грамоты, памятные подарки и воинские звания. Но главное, в этот день сержанты могут посвятить свое время семье.

- Желаю дальнейшего процветания сержантскому корпусу Вооруженных Сил Республики Казахстан, ведь сержанты – это опора нашей армии. Желаю вам достойно нести на своих плечах сержантские погоны и быть примером для подчиненных, - говорит гвардии сержант 3-го класса Куаныш Абжамиев.

Нариман ДЮСЕНОВ

необходимые командиру отделения.

В 2016 году он был направлен в Военный институт Сухопутных войск на курсы сержанта батальона, где младшие командиры изучали темы в масштабе батальона. Такие же курсы, только с изучением программы подготовки сержанта бригады он прошел спустя еще четыре года.

Полученные знания наш герой применяет в повседневной армейской жизни, обучая рядовой и сержантский состав. В процессе обучения сержанты знакомятся с методикой проведения занятий по общевоинским предметам, таким как огневая и строевая подготовка, РХБ защита, тактико-специальная подготовка. Еркин Каракенов подчеркивает, что для него главным требованием является только оценка

ПРОФЕССИОНАЛЫ НА ПОСТУ

Свой профессиональный праздник отметили специалисты командных пунктов и пунктов управления Вооруженных Сил РК.

Понимание необходимости создания целостной системы управления войсками у руководства Министерства обороны сложилось уже на первых этапах строительства армии независимого Казахстана. Одним из первых шагов к ее образованию стало формирование в составе Главного оперативного управления Главного штаба Вооруженных Сил отдела пунктов управления.

5 марта 1998 года директивой руководителя оборонного ведомства был создан Центральный

командный пункт Министерства обороны. Для реализации Стратегии национальной безопасности на 2017–2020 годы 15 июля 2019 года приказом министра обороны Центральный командный пункт стал структурным подразделением Генерального штаба Вооруженных Сил. В 2021 году подразделение было переименовано в Национальный центр управления обороной.

Национальный центр управления обороной предназначен для обеспечения централизованного боевого управления Вооруженными Силами в мирное и военное время. Дело в том, что в Вооруженных Силах функционирует современная

система командных пунктов и пунктов управления, которая позволяет осуществить оперативное управление войсками, своевременное доведение сигналов, приказов и распоряжений министра обороны и первого заместителя министра обороны – начальника Генерального штаба Вооруженных Сил от стратегического до тактического уровня и контроль их точного и своевременного исполнения.

Постоянная готовность штабов к управлению войсками и силами достигается слаженной организацией деятельности на пунктах управления системы боевого дежурства. Здесь проходят службу подготовленные офицеры,

имеющие большой практический войсковой опыт, способные быстро оценить обстановку и подготовить необходимые данные для принятия решения.

В мирное время специалисты командных пунктов и пунктов управления контролируют состояние боевой готовности, готовность сил боевого дежурства, безопасность воздушных рубежей страны и проведение мероприятий повседневной жизнедеятельности армии.

В период чрезвычайных ситуаций они координировали действия подразделений Вооруженных Сил по ликвидации последствий наводнения в Мактааральском районе

Туркестанской области, локализации очагов возгорания в Костанайской области и на территории «Семей орманы» области Абай. В прошлом году офицеры Национального центра управления обороной осуществляли координацию, контроль передвижения сил и средств, учет проведенных работ в условиях паводка в северном и западном регионах страны.

С целью эффективного применения войск специалисты командных пунктов и пунктов управления ведут круглосуточное дежурство в интересах обеспечения военной безопасности государства и защиты населения.

Фархат КИНЖИТАЕВ
Фото МО РК

ПУТЬ ПАТРИОТОВ

ЧЕТВЕРТЬ ВЕКА В ЭТОМ ГОДУ ИСПОЛНЯЕТСЯ КАРАГАНДИНСКОЙ ВОЕННО-ТЕХНИЧЕСКОЙ ШКОЛЕ.

Истоки военно-технического образования в шахтерской столице восходят к 1948 году. Тогда на базе областного мотоклуба было создано Карагандинское автомобильно-мотоциклетное училище, которому в 1958 году был присвоен статус техникума. Первым руководителем училища был Борис Кривогуз, ветеран Великой Отечественной войны, кавалер многих орденов и медалей.

После распада Советского Союза в 1991 году и обретения Казахстаном независимости потребовались новые структуры для укрепления обороноспособности страны. 13 июня 2000 года приказом министра обороны Республики Казахстан № 160 были созданы военно-

технические школы. Начал свою работу Карагандинский филиал. Он признан полным правопреемником бывшего Карагандинского технического училища и продолжил работу по подготовке молодежи к армейской службе.

Основной задачей образовательного учреждения является подготовка и переподготовка граждан по военно-техническим специальностям, а также формирование воинского резерва, обучаемого в рамках государственного оборонного заказа.

Как в советский период, так и в годы независимости Карагандинский филиал неустанно трудился на благо укрепления обороноспособности страны.

5 ноября 1982 года приказом министра обороны СССР № 481 за выдающийся вклад в военно-патриотическое воспитание училищу было присвоено имя уроженца Карагандинской области, Героя Советского Союза Мартбека Мамраева. Это звание стало признанием самоотверженного труда коллектива. Значительный вклад в развитие учебного заведения внесли и люди, руководившие филиалом в разные годы. С 2000 года учреждение возглавляли: Бекмуратов Евгений Жуматаевич (2000–2010), Сурин Евгений Юрьевич (2011–2013), Давидовский Дмитрий Данилович (2013–2019), Жантасов Амангельды Темиржанович (2019–2021), Сулейменов Темирбек (2021–2022), Каймулдинов

Амангельды Мереевич (2022–2023). Нынешний руководитель – Абдрахманов Эльдос Гайнитдинович.

Карагандинский филиал – это не только учебное заведение, но и центр воспитания граждан, глубоко чувствующих свой долг перед Родиной. Многие воспитанники этого учреждения стали гордостью страны. Среди них – Халық қаһарманы генерал армии Мухтар Алтынбаев, первый космонавт независимого Казахстана, Герой Советского Союза, Халық қаһарманы Токтар Аубакиров, мастер парашютного спорта Виктор Журавлев, дважды награжденный Знаком Почета ДОСААФ. Их жизненный путь – пример для сегодняшних молодых воинов. Мы поговорили с руководителем Карагандинской ВТШ Абдрахмановым Елдосом Гайнитдиновичем.

- Елдос Гайнитдинович, поздравляем с 25-летием школы. Расскажите, пожалуйста, о работе филиала сегодня.

- Спасибо. Это важная дата не только для коллектива, но и для всего региона. Ведь наша школа - это не просто учебное заведение, это важная структура, формирующая воинский дух и патриотическое воспитание. Сегодня, в соответствии с программой, утвержденной Министерством обороны Республики Казахстан, мы осуществляем подготовку и переподготовку молодежи по военно-

техническим специальностям, формируем кадровый резерв, обеспечивающий безопасность страны. Ежегодно сотни молодых людей получают у нас образование и поступают на службу в армию, имея качественную подготовку.

– Какая воспитательная работа проводится в учреждении?

– Действительно, помимо воинской подготовки для нас большое значение имеет воспитательная работа. Мы воспитываем у молодежи любовь к Родине, ответственность, дисциплину и порядок. Проводим множество патриотических мероприятий, организуем встречи с ветеранами войны и гражданами, прошедшими военную службу. Это вносит большой вклад в воспитание у молодежи духа мужества и героизма.

– Каковы ваши планы на будущее?

– Мы планируем и дальше модернизировать школу в соответствии с современными требованиями и совершенствовать образовательный процесс. Мы укрепляем материально-техническую базу и внедряем современные технологии. При поддержке Министерства обороны внедряются новые образовательные программы. Мы также намерены участвовать в международных военно-патриотических проектах. Наша главная цель – подготовка высокообразованных, дисциплинированных, современных солдат, любящих свою Родину.

Карагандинское военно-техническое училище за четверть века воспитало тысячи молодых людей и стало неотъемлемой частью обороноспособности страны. Верность Родине и ответственность перед ней останутся неизменными основополагающими принципами этого учебного заведения.

Фархат КИНЖИТАЕВ
Фото Айдына ТОНТАЕВА

НА СТРАЖЕ ЮЖНЫХ РУБЕЖЕЙ РОДИНЫ

В ЭТИ ДНИ 5-Я МЕХАНИЗИРОВАННАЯ БРИГАДА ИМЕНИ БАУРЖАНА МОМЫШУЛЫ РЕГИОНАЛЬНОГО КОМАНДОВАНИЯ «ЮГ» АКТИВНО ГОТОВИТСЯ К ТОРЖЕСТВЕННОМУ ПРАЗДНОВАНИЮ 25-ЛЕТИЯ СО ДНЯ СВОЕГО ОБРАЗОВАНИЯ. ПОД ЧУТКИМ РУКОВОДСТВОМ КОМАНДИРА БРИГАДЫ ПОЛКОВНИКА ЖАНЫБЕКА КУРАНБЕКОВА, ИДЕТ МАСШТАБНАЯ ПОДГОТОВКА ПО ВСЕМ НАПРАВЛЕНИЯМ. МЕРОПРИЯТИЕ СОСТОИТСЯ 25 ИЮЛЯ В ТАРАЗЕ, ГДЕ ДИСЛОЦИРУЕТСЯ БРИГАДА.

Первым ярким событием в честь предстоящего юбилея стало заметное преобразование территории бригады: на торцевой стене штаба появилось масштабное изображение легендарного полководца, Героя Советского Союза Бауржана Момышулы, чье имя с гордостью носит соединение. Идея принадлежит командиру бригады. По его убеждению, этот художественный элемент не только подчеркивает

историческую преемственность, но и делает здание узнаваемым даже издалека.

Особое внимание в ходе подготовки уделяется культурной части праздника – планированию концертной программы. Офицерский вальс, хоровое исполнение, другие музыкальные номера – их готовят сами военнослужащие, не привлекая профессиональных

артистов. Пройдет праздничная программа во Дворце культуры «Баласагун», что уже обсуждено с местной администрацией.

Но первая часть торжества состоится на плацу 5-й бригады, где гостей будет ожидать насыщенная программа, в которой будут задействованы и военнослужащие, и военная техника. Командир бригады хотя и не раскрывает всех деталей,

уверяет, что мероприятие будет насыщенным и запоминающимся.

– Мы пригласили на юбилей всех предыдущих командиров части, – рассказывает полковник Жаныбек Куранбеков. – Почти все они откликнулись и обещали прибыть 25 июля на торжество. К сожалению, не смогут присутствовать двое из них, которых уже нет в живых – первый командир бригады, генерал-майор Асхан Тасбулатов и полковник Жанибек Ыдырышев. Но их имена неоднократно прозвучат в ходе встречи ветеранов части, потому что они навсегда в нашей памяти, и вклад этих командиров в становление бригады велик.

Также на торжество приглашены все предыдущие командующие войсками Регионального командования «Юг». И этому есть объяснение: со становлением 5-й механизированной бригады неразрывно связана история Регионального командования «Юг». Как не раз отмечал в своих выступлениях

первый командующий войсками Южного военного округа генерал Алихан Джарбулов, формирование Регионального командования «Юг» началось с создания 5-й бригады.

Из воспоминаний Алихана Джарбулова:

«...Южный военный округ создавался из разрозненных бригад, соединений и частей. Было определено, что штаб Южного военного округа будет находиться в городе Таразе. А в это время в Таразе никаких воинских частей не было, кроме авиационной комендатуры. Естественно, цель моей первой поездки в город Тараз заключалась в том, чтобы выбрать место для размещения штаба округа.

После этого мы начали передислоцировать сюда войска. Практически каждую неделю приходили колонны по 20-30 машин, иногда и больше: из Алматы, через Отар, в Тараз. Оттуда их отправляли генерал-майор Носоновский и генерал-майор Назаренко, здесь их встречали офицеры, которые

находились со мной, и мы их размещали. Кроме этого, мы ещё занимались и созданием новых частей.

Когда есть военные, есть порядок. От военных очень большая польза! Очень немаловажный момент: это создание рабочих мест. Молодежь может прийти на службу по контракту – для сельской местности, где не много работы, для парней это очень достойное применение своих возможностей.

Для Тараза появление военных помогло остановить развал многих микрорайонов.

Тараз на сегодняшний день является одним из наиболее насыщенных военнослужащими областных центров. Вместе с военными в городе появилось не менее тысячи рабочих мест. Мы ведь призывали военнослужащих из этих мест: брали военнослужащих по контракту, призывали офицеров запаса...»

В 2000 году еще на этапе формирования бригада проходила боевое слаживание на

полигоне Матыбулак. Тогда же и было объявлено о создании 5-й бригады, а первому ее командиру Асхану Тасбулатову из рук Президента страны было вручено Боевое знамя. Вскоре бригада совершила марш к новому месту дислокации – в город Тараз.

Изначально воинская часть была горно-стрелковой бригадой, но со временем, учитывая оперативные потребности, была преобразована в механизированную. В августе 2021 года ей было присвоено имя Бауржана Момышулы – в знак уважения к его подвигу и как символ воинской доблести казахского народа.

Сегодня 5-я механизированная бригада – одна из ключевых боевых единиц Южного региона, включающая подразделения боевого назначения, обеспечения и технической поддержки. Для подготовки военнослужащих используются современные тренажеры и полигоны, позволяющие отрабатывать тактические действия с боевой стрельбой.

Бригада неоднократно подтверждала высокий уровень подготовки, участвуя в крупных учениях, в том числе международных. Ее личный состав продолжает с честью нести службу, сохраняя и приумножая славные традиции соединения.

Мероприятие, посвященное 25-летию бригады, позволит и молодым военнослужащим, и ветеранам окунуться в историю, озвучить нынешние достижения бригады и порадоваться успехам, которых достигли воины-бауыржановцы к юбилею родного соединения.

Дина МУХАРИНОВА,
пресс-служба Таразского
гарнизона

ВОЕННЫЕ МЕДИКИ ЕЖЕДНЕВНО СТОЯТ НА СТРАЖЕ ЗДОРОВЬЯ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ. НАЧАЛО ЭТОГО ПУТИ БЫЛО ЗАЛОЖЕНО В 1992 ГОДУ С СОЗДАНИЕМ ВОЕННО-МЕДИЦИНСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ГЛАВНОГО ШТАБА ВООРУЖЕННЫХ СИЛ РК, И С ТЕХ ПОР ВОЕННАЯ МЕДИЦИНА В АРМИИ СТРАНЫ ЗНАЧИТЕЛЬНО РАЗВИЛАСЬ.

Сегодня в ее структуре функционируют восемь военных госпиталей, четыре лазарета и более сотни медицинских подразделений в войсковых частях.

Один из таких госпиталей, где белые халаты соседствуют с погонами, военный госпиталь Гвардейского гарнизона. Это не просто медицинское подразделение, а настоящая опора гарнизонной жизни. Медики отвечают за здоровье нескольких тысяч военнослужащих, несущих службу в этом стратегическом районе, а в случае необходимости распахивают двери и для местных жителей, становясь для них спасением в экстренной ситуации.

Госпиталь исправно функционирует, оснащен современной техникой, цифровым оборудованием. Но все это лишь металл и пластик без главного. Настоящая сила этих госпиталей - в людях, в профессионалах, в военных врачах, которые принимают решения, берут на себя ответственность и возвращают здоровье тем, кто

стоит на страже страны.

Таким врачом является наш герой - капитан медицинской службы Азамат Алиакбар, начальник хирургического отделения военного госпиталя Гвардейского гарнизона. Он встречает нас в коридоре госпиталя, где идет размеренная повседневная работа: плановые осмотры, подготовка к операциям, консультации.

Решение стать врачом пришло к нему еще в детстве, но сам он говорит об этом без лишнего пафоса, спокойно, словно это было заранее начертано судьбой.

- Когда я родился, мама была между жизнью и смертью. Все решал один момент, одно правильное действие. Акушер тогда сказал ей: «Ваш сын будет врачом». Эти слова в семье стали особым знаком. И когда пришло время выбирать, я осознанно пошел этим путем - хотел помогать людям, как когда-то помогли моей маме, - говорит он.

Военную медицину он выбрал неслучайно. Для него это больше, чем профессия.

- Потому что она требует не только знаний, но и характера. Военный врач должен быть готов работать в любых условиях: на передовой, в полевых госпиталях, при эвакуации раненых. Нужно уметь не только лечить, но и принимать решение в критической ситуации, часто в одиночку. Эта ответственность, дисциплина, возможность служить и спасать - вот что определило мой выбор, - поясняет Азамат.

Он шесть лет обучался в Военно-медицинской академии имени Кирова в Санкт-Петербурге - легендарной кузнице военных врачей. Для него это была настоящая школа жизни, где формировались не только профессиональные знания, но и характер, выносливость, умение работать в команде. Особую ценность имели наставники, профессора и выдающиеся врачи, которые передавали курсантам не только медицинскую теорию, но и богатые традиции военной медицины.

После окончания академии Азамат получил назначение

СЛУЖБА В ПОГОНАХ И БЕЛЫХ ХАЛАТАХ

командиром медицинского взвода роты материально-технического обеспечения в десантно-штурмовые войска в Талдыкоргане. Эта служба стала для него настоящим боевым крещением: колоссальные физические нагрузки, прыжки с парашютом, многокилометровые марши с полным снаряжением и медицинской сумкой за плечами. При этом нужно было не просто шагать в строю, но всегда быть готовым оказать помощь товарищу. Именно тогда он впервые по-настоящему ощутил, что значит быть военным врачом - когда ты одновременно и военнослужащий, и врач, а от твоих решений и действий может зависеть чье-то

здоровье, а где-то и жизнь.

Пройдя первые боевые испытания в войсках, набравшись не только медицинского, но и настоящего армейского опыта, Азамат решил продолжить профессиональное развитие и поступил в адъюнктуру Военно-медицинской академии. Этот этап стал для него возможностью углубить хирургические знания, отточить мастерство и подготовиться к более серьезной самостоятельной работе. После адъюнктуры Военно-медицинской академии он возглавил хирургическое отделение госпиталя в Гвардейском гарнизоне.

- Это был резкий переход, из академической среды

сразу в операционную, сразу к практике, где нет права на ошибку. В операционной ты один, и нет возможности оглянуться за советом. А каждый пациент - это чей-то сын, брат, муж. Нужно быть уверенным в каждом своем действии, - рассказывает Азамат.

Сегодня отделение под руководством Азамата

принимает не только военнослужащих, но и местных жителей, которым требуется срочная помощь - чаще всего после ДТП, тяжелых травм или при острых хирургических патологиях.

Госпиталь расположен в отдаленном районе, а ближайшая больница находится более чем в ста километрах. Это накладывает особую ответственность на врачей, нередко именно они становятся единственной надеждой для пациентов в критической ситуации. Здесь часто приходится сталкиваться с экстренной хирургией, где счет идет на минуты. Наиболее частыми операциями остаются ушивание ран, устранение последствий аварий и гнойная хирургия. Медики должны быть готовы принять

пациента в любое время суток и действовать быстро, без права на промедление.

Когда наша беседа с капитаном Азаматом Алиакбаром подошла к концу, стало особенно ясно, что такие врачи - лишь звено в большой и сложной системе военной медицины, где каждый день пишется своя история самоотверженности.

Сегодня военные медики Казахстана остаются незаменимой частью армии. Они спасали жизни в Ираке и Ливане в составе миротворческих миссий, первыми оказывались в эпицентрах паводков и землетрясений, разворачивали мобильные госпитали и оказывали психологическую помощь. Во время пандемии COVID-19 они месяцами работали в красных зонах и проводили массовую вакцинацию в самых отдаленных гарнизонах. Их труд, знания и верность долгу остаются тем самым надежным щитом, без которого невозможно представить крепость наших Вооруженных Сил.

Военная медицина - это фронт, где бой идет за жизнь. И пока такие люди, как Азамат Алиакбар и его коллеги, стоят в белых халатах и погонах, можно быть уверенным: здоровье и жизнь тех, кто охраняет рубежи нашей страны, в надежных руках.

ГЛАВНОЕ – ОСТАВАТЬСЯ ЧЕЛОВЕКОМ ПРИ ЛЮБЫХ ОБСТОЯТЕЛЬСТВАХ

ДЕТИ НАСЛЕДУЮТ ОТ РОДИТЕЛЕЙ НЕ ТОЛЬКО ЧЕРТЫ ЛИЦА, ГЕНЫ, ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ СПОСОБНОСТИ, НО ЗАЧАСТУЮ И ПРОФЕССИИ. МАЙОР МЕДИЦИНСКОЙ СЛУЖБЫ, ХИРУРГ РАУАН ШАЯХМЕТОВ – ПОТОМСТВЕННЫЙ ВРАЧ, ПРОДОЛЖАЮЩИЙ МЕДИЦИНСКУЮ ДИНАСТИЮ И СОХРАНИВШИЙ ВЕРНОСТЬ ЭТОЙ БЛАГОРОДНОЙ ПРОФЕССИИ.

Детство Рауана прошло среди врачей, больниц и запаха лекарств. Обсуждение сложных медицинских случаев с использованием замуренных медицинских терминов на семейных

ужинах для его родных было обычным делом. Но все же эти моменты стали для будущего медика определяющими в выборе профессии.

– Я врач в третьем поколении. Началось все

с моего ныне покойного дедушки по маминной линии, Алтая Каримова, который был известным акушер-гинекологом в Восточно-Казахстанской области. Бабушка Гульбаршын Зайтбекова работала педиатром, сейчас наслаждается заслуженным отдыхом. Наша семья родом из города Аягоза Восточно-Казахстанской области, а я родился в Серпухове Московской области, где мои молодые родители погружались в свою

интересную и необычную профессию, – начал свой рассказ молодой врач.

Родители Рауана – настоящие профессионалы, сохранившие верность профессии много лет. Мама, Жаннат Каримова, была детским врачом до призыва на воинскую службу, после чего работала терапевтом и инфекционистом. Сейчас она капитан запаса медицинской службы, работает врачом-дерматологом и специалистом по функциональной

диагностике в медицинском центре «Қазығұл» города Аягоза. Отец, Ержан Шаяхметов, хирург-онколог, ныне полковник запаса медицинской службы. Трудолюбие и ответственность, решительность и порядочность, тяга к знаниям – вот ключевые уроки, которые Рауан получил от своих родителей.

Отец для Рауана всегда был образцом мужественности, примером для подражания и эталоном силы и решительности. Именно он стал главным ориентиром в выборе будущей профессии сына.

– Мои близкие – врачи разного профиля, но я, как мой отец, решил стать военным хирургом. Профессия хирурга – одна из самых тонких и сложных в медицинской сфере. Она многогранна и требует постоянного повышения квалификации. От ловкости рук и ювелирного мастерства хирурга зависит здоровье, а порой и жизнь человека, – продолжил военный медик.

После школы Рауан окончил Военно-медицинскую Академию им. С. М. Кирова в Санкт-Петербурге, где некогда учился его отец. Там же проходил интернатуру по специальности «хирургия». В 2014 году был назначен начальником хирургического отделения медицинской роты, батальона материально-технического обеспечения войсковой части 25744. Через год он стал заместителем командира медицинской роты, а позже – ординатором нейрохирургического и хирургического отделений военного клинического госпиталя в Алматы. В 2023 году окончил адъюнктуру Военно-медицинской Академии им. С. М. Кирова и

сегодня является кандидатом медицинских наук и старшим ординатором хирургического отделения ГВКГ в Астане.

Внутри хирургии существует множество специализаций, таких как кардиохирургия, нейрохирургия, травматология и другие. Рауан является абдоминальным хирургом, но также выполняет торакальные операции и ряд сосудистых вмешательств. Вспоминая свою первую операцию, молодой врач отмечает, что пословица «Семь раз отмерь, один отрежь» как нельзя лучше подходит для хирургов. Его, тогда еще «зеленого» курсанта пятого курса, пугала не столько сама операция, сколько ее исход.

– Было страшно за пациента. Я боялся сделать что-то не так, что приведет к осложнениям и не даст желаемого результата. Но хорошее знание анатомии помогло мне. Многое зависит

от командной работы. Тогда рядом были опытные хирурги, которые страховали и поддерживали нас. Конечно, всегда нужно помнить, что любая операция прежде всего требует от хирурга решительности и большой ответственности. Я очень благодарен тем, кто делился со мной своими знаниями и опытом. Особо хочу отметить своих наставников, врачей-хирургов Абдували Палтушева и Аскара Маруфова, – сказал Рауан.

Вспоминая необычные ситуации в операционной, доктор Шаяхметов отмечает, что анатомия, конечно, у всех одинаковая, но бывают различные аномалии развития внутренних органов.

– Это бывает крайне редко, в таких случаях обычно созывается консилиум. В хирургии, как в спорте – это командная работа, где залогом успешного исхода операции является слаженное взаимодействие всех

специалистов. Один хирург, будь он трижды виртуозом в своем деле, не справится. Но ответственность за жизнь пациента, я считаю, прежде всего лежит на нем. А знания и опыт помогают принять верное решение. Хорошими врачами не рождаются – ими становятся, – добавил Рауан Ержанович.

Главный принцип для Рауана, всегда, при любых обстоятельствах быть просто человеком.

– Дедушка Алтай Каримович всегда говорил мне: будь честен, помогай тем, кто нуждается в этом. Не забывай, что у врача должно быть доброе сердце и холодный разум. Любому пациенту очень важны забота, сопереживание и поддержка. Иной раз доброе слово лечит лучше всяких лекарств. Самое главное, оставайся человеком при любых обстоятельствах. Стараюсь придерживаться этих наставлений, – заключил Рауан Шаяхметов.

ЕҢ ҚАТЫГЕЗ, ЕҢ АУЫР, ЕҢ СҰРАПЫЛ СОҒЫС БОЛДЫ

ЕКІНШІ ДҮНИЕЖҮЗІЛІК СОҒЫС 1939 ЖЫЛДЫҢ 1 ҚЫРКҮЙЕГІНЕН БАСТАЛЫП, 1945 ЖЫЛДЫҢ 2 ҚЫРКҮЙЕГІНЕ ДЕЙІН ЖАЛҒАСТЫ. БІРІНШІ ДҮНИЕЖҮЗІЛІК СОҒЫСҚА 36 МЕМЛЕКЕТ ҚАТЫССА, БҰЛ СОҒЫС ӘЛЕМНІҢ 61 МЕМЛЕКЕТІН ҚАМТЫДЫ. АДАМЗАТ ТАРИХЫНДА БҰРЫН СОҢДЫ БОЛМАҒАН СҰМ СОҒЫСТЫҢ ОТЫ 40 ЕЛДІҢ ТЕРРИТОРИЯСЫН ШАРПЫДЫ. НЕГІЗІНЕН БЕС МАЙДАНДА БОЛДЫ. БІРІНШІСІ – ШЫҒЫС ЕВРОПАДА КСРО МЕН ГЕРМАНИЯ АРАСЫНДА, ЕКІНШІСІ – БАТЫС ЕВРОПАДА ҰЛЫБРИТАНИЯ, ФРАНЦИЯ, ТАҒЫ ДА БАСҚА МЕМЛЕКЕТТЕР МЕН ГЕРМАНИЯ АРАСЫНДА, ҮШІНШІСІ – ЖЕРОРТА ТЕҢІЗІНІҢ АУМАҒЫНДА ИТАЛИЯ, ГРЕКИЯ, АЛБАНИЯ, СОЛТҮСТІК АФРИКА ЖӘНЕ ТАҒЫ БАСҚА ЕЛДЕР АРАСЫНДА, ТӨРТІНШІСІ – АФРИКА ЖЕРІНДЕ ЭФИОПИЯ, СОМАЛИ, КЕНИЯ, СУДАН ЖӘНЕ ТАҒЫ БАСҚА ЕЛДЕР АРАСЫНДА, БЕСІНШІСІ – ТЫНЫҚ МҰХИТЫНЫҢ БАССЕЙІНІНДЕ НЕМЕСЕ ОҢТҮСТІК ШЫҒЫС АЗИЯ АУМАҒЫНДА ЖАПОНИЯ, АҚШ, ҚЫТАЙ, КЕҢЕС ОДАҒЫ ЖӘНЕ ӨЗГЕ ДЕ МЕМЛЕКЕТТЕРДІҢ АРАСЫНДА ӨТТІ.

Бірінші дүниежүзілік соғыстан кейін жасалған Версаль-Вашингтон жүйесіне әрі отар елдер мен олардың шикізаттарының басым бөлігі АҚШ, Ұлыбритания, Францияның иелігінде қалғанына көңілі толмаған Германия, Италия мен Жапония әлемді бөліп алғысы келді. Екінші дүниежүзілік соғыс басталмай жатып-ақ, Италия Эфиопия мен Албанияны, Германия болса Австрия мен Чехославакияны басып алды. Жапония 1931 жылы Қытайдың шығысындағы Маньчжурияны өзіне бағындырып, Қытайға қарсы

әскери қимылдарын 1937 жылдан бастады. Ал, 1938 және 1939 Кеңес Одағы мен Моңғолияның аумағына басып кірмекке талпынғанымен, екі ел әскерлері тойтарыс берді. Кеңес Одағын талқандап, Африка мен Азияны жаулап алуды көксеген Гитлер армиясы 1939 жылы 1-ші қыркүйекте Польшаға шабуыл жасады. Ұлыбритания мен Франция секілді Польшаның одақтастары 1939 жылы 3 қыркүйекте Германияға қарсы соғыс жариялаған соң, бұл соғыс дүниежүзілік сипат алды. Ұлыбританияның отарындағы Үндістан, Канада,

Оңтүстік Африка, Австралия да соғысқа кірісті. АҚШ бейтараптықты сақтаса, Италия амалсыздан үштік одақтан бас тартуға мәжбүр болды.

Германия 1939 жылы қыркүйекте Польшаны, 1940 жылы сәуір-мамыр айларында Дания мен Норвегияны, көп ұзамай Бельгия мен Нидерландыны, 1940 жылы маусымда Францияны, 1941 жылдың сәуірінде Греция мен Югославияны басып алды.

1939 жылдың қыркүйегінде Германия мен Кеңес Одағы «Достық және шекара туралы» келісімге келгенімен, Гитлер

1940 жылдың желтоқсанында «Барбаросс» жоспарына» да қол қойды. Осылайша 1941 жылы маусым айында КСРО аумағына тұтқиылдан басып кірді. Соғысты Баренц теңізі мен Қара теңізге дейінгі кеңістікке бір мезгілде бастады. «Барбаросс» жоспары бойынша кеңес жеріндегі соғыс 1941 жылдың күзіне қарай аяқталуы тиіс еді.

1941 жылы 30 маусымда КСРО Жоғарғы Кеңесі Президиумының шешімімен ССРО-ның төтенше мемлекеттік органы – Мемлекеттік Қорғаныс комитеті құрылды. И.В.Сталин

төрағалық еткен бұл орган соғыс жылдарындағы кеңес мемлекетіне билік етті. Мемлекеттік Қорғаныс комитетінің 1941 жылдың 16 шілдесіндегі «Халықтық қорғаныс комиссариаты мен әскери-теңіз флоты жүйесінде резервтерді дайындау туралы» қаулысына сәйкес, дивизияларды, танкіге қарсы және артиллериялық полктерді жасақтау жөнінде арнайы топ құрылып, кейін ол Қызыл Армияның әскерін жасақтау мен толықтыру бас басқармасы болды. Елдің шетіне жау келгенде Алматыда Қазақстан мен Қырғызстанның жігіттерінен құралған 316-шы, 391-ші, 387-ші атқыштар дивизиялары, 39-шы жеке атқыштар бригадасы алғашқы болып соғысқа аттанды. Қазақ жері 12 атқыштар, 4

кавалериялық дивизия мен 7 атқыштар бригадасын, сондай-ақ, 2 артиллериялық дивизион, 4 минометті дивизион, 3 авиациялық полк, 14 жеке батальонды қоса есептегенде 50 жеке полкті майдан даласына жіберді.

Өлі разы болмай, тірі байымайды

Соғысқа шақырылған 1 млн 400 мыңнан астам қазақстандық жауынгер соғыстың алғашқы күнінен бастап барлық майданда фашистік Германияға қарсы кескілескен шайқастың алдыңғы шебінде болды. Солардың бірі – Айткеш Ыбраев. Ол 1942 жылы 7 қыркүйекте Семей облысының Жаңасемей ауданы әскери комиссариатынан шақырылып, Саратов

облысының Балаково қаласында эвакуацияланған Симферополь пулеметті-минометшілер әскери училищесіне оқуға жіберілді. Солтүстік-Батыс майдандағы 380-ші атқыштар дивизиясының 1264-ші атқыштар полкінің құрамында 45 миллиметрлі қарудың командирі болды. Жирковский биігінің қорғаныс операциясы кезінде үлкен шығынға ұшыраған дивизия қолбасшылықтың бұйрығымен резервке жіберілсе де, 1942-ші жылдың қыркүйек айында сержант Ыбраев қайта сапқа қосылды. Калинин майданы 39-шы армиясының, Батыс майданы 30-шы армиясының құрамында Ржев шайқасына, 1943-ші жылдың ақпан айында Солтүстік-Батыс майданның 53-ші және 1-ші

екпінді армияларының құрамында Демянск қорғаныс операциясына қатысты. Аға сержант әскери шенін алып, 45 миллиметрлік зеңбіректер взводы командирі атанды. Курск доғасындағы шайқастағы әрі Брянск операциясындағы ержүректілігі үшін жауынгерлік награда – «Қызыл Жұлдыз» орденін алды. Гомель-Речицкий операциясынан кейін старшина атанды. 1944 жылдың 23 маусымында басталған «Багратион» операциясында Айткеш Ыбраевтың взводы Минск түбінде қоршауда қалған неміс басқыншыларының көзін жойды. Әскер шебін бұзуға әрекеттенген жаудың 192 офицері мен солдатының, 19 автомашинасының, қару-

жарақ тиелген 55 көлігінің, танкіге қарсы 6 зеңбірегі мен 12 пулеметінің күлін көкке ұшырды. Старшинаның өзі бетпе-бет келген сегіз фашисті өлтірді. Ал, Белосток операциясында Нижние Погороны деревнясын азат етуде взводтың жеке құрамы жауға қарсы аямай соққы берді. Соның нәтижесінде вермахтың 27 солдаты мен оқ жаудырып тұрған 6 нүктесі талқандалды. 1944 жылдың 20 шілдесінде болған бұл ұрыста Айткеш Ыбраев ерлікпен қаза тапты. Кеңес Одағының Батыры атағы 1945 жылы 24 наурыз күні берілді.

Батырдың жатқан жерін 1974-1989 жылдар

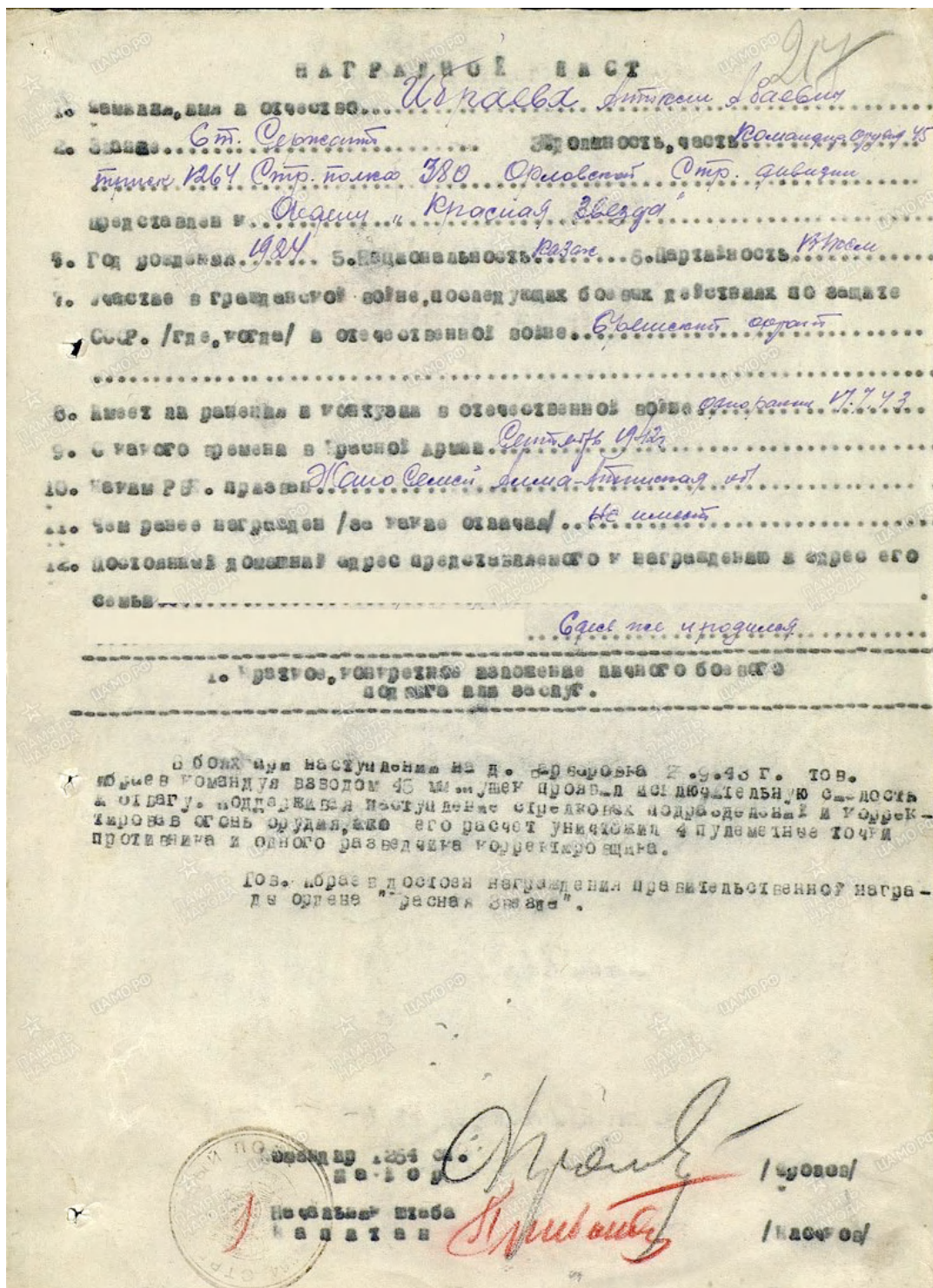
аралығында, яғни 15 жыл бойы іздеген зерттеуші, тарихын түгендеген жазушы, ҚР Қарулы Күштерінің ардагері полковник Шаймардан Қалиақпаров былай деді:

«Ең алдымен полк командирі полковник Степан Герасимович Пинигинді тауып алып, тірі қалған қаруластарымен хат жазыстым. Айткештің взводымен байланыс құрған солдат Юрий Павлович Черепнинмен, Ставропольдегі полк және Киевтегі батальон командирлерімен кездестім. КСРО-ның түкпір-түкпіріндегі мекемелерге, ардагерлерге де хат жолдадым. Жазған хатымның бірі Гродно

облысындағы Свислочь мектебінде ағасы туралы сұрау салып жүрген Инна Павловна Крипакваның қолына түссе керек. Ол Айткеш Ыбраевтың Индура деревнясында жатқанын айтты. Одақ тарады, басқа да түрлі жағдайларға байланысты бастаған ісім сол күйі аяқсыз қалды. Бірақ әлгі деревнядағы орта мектеппен байланыс құрып, барлығын анықтадым. Биыл, міне, жерлесіміздің туғанына 100 жыл толғанда сәті түсті. Ново-Покровка ауылы мектебінен құралған еріктілер тобы Беларусь Республикасы Гродно облысы, Свислочь қаласына барарда анасы, апайы мен

қарындасы жатқан жердің бір уыс топырағын беріп жібердім. Айткеш Абайұлы Ыбраев жатқан бауырластар бейітінен әкелінген топырақ анасы жатқан жерге қойылды. Әкесі Ибрай (Абай) Жұманбаевтың, анасы Жамал Халилollaқызының көзін көрдім. Баласының қабіріне жете алмаған кейуана еңірегенде етегі жасқа толушы еді. Батырдың сүйегін елге әкелу де мүмкін болмады. Жаудың снаряды жарылғанда денесі бөліктеніп, сүйектерін теріп алып жерлеген екен. Жасы 20-ға да толмаған Айткеш Ыбраев Отанын жаудан қорғау жолында қыршын кетті. Артында ұрпағы

да қалмады».

Әрине, ел басына күн туғанда Отан үшін от кешкен батырлар – өткеніміз бен бүгінімізді сабақтастырып тұрған тарих. Олардың әрқайсысының есімі мен ерлігін мәңгілік ету – өлгендер үшін емес, тірілер үшін қажет.

Беларусь жеріндегі батыр бейітінен жеткізілген топырақты салу рәсімінде

зиялы қауым екінші дүниежүзілік соғыстағы қазақстандықтардың қаһарман ерліктерін құрметпен еске алып, бір минут үнсіздікте тұрды. Шараға Абай облысы «Майдан жолы» іздестіру отрядының бөлімше командирі Арман Мұқанов бастаған жауынгерлер, Абай облысы департаменті

бастығының орынбасары – Абай облысы қорғаныс істері департаментінің тәрбие және идеологиялық жұмыстары басқармасының бастығы подполковник Қанат Шәріпханов, әскери-техникалық мектеп курсанттары және «Шығыс» өңірлік қолбасшылығы Абай гарнизонының 28738 әскери бөлімі командирі полковник

Ермек Жұмағазин мен тәрбие және идеологиялық жұмыстар бөлімінің аға офицері майор Эльмира Исакова да қатысты.

Ең көп адам осы соғыста өлді

Деректік мағлұмат беретін архив құжаттарына үңілсек, нәубет жылдары бас еркіндігінен айырылып, айыптаулар мен азаптаулардың тауқыметіне тартылған әскери қызметшілердің аз болмағанын байқар едік. 1937 жылы «Қызыл Армия кадрларын тазарту» басталғанда 1,3 млн адам қуғын-сүргінге ұшырады. 1941 жылдың маусымында зұлмат кешкендер көлемі үш есеге артты. Қызыл Армия қатарындағы 114 300 командир мен саяси қызметкердің 11 034-і 1937 жылы репрессияға ұшырап, 1940 жылға дейін ақталмады. Қатардағы жауынгерлермен қоса соғыс жылдары барлығы 86 совет генералы жаудың қолына түсіп, 74 генерал ұрыс даласында қаза тапты. Әскери басшылардың төртеуі неміс басқыншыларының тұтқыны болудан бас тартып, тағы үшеуі жауапкершіліктің жүгі мен сәтсіздікке шыдай алмай өздеріне оқ атқаны жайында да жазбалар бар. «Правда» газетінде 1992 жылы 30 желтоқсанда жарияланған мақалада көрсетілгендей, соғысқа дейінгі кезеңде Қызыл Армия 139 100 адамынан айрылды. Оған Халхын-Гол өзені бойындағы 1939 жылғы совет-жапон қарулы қақтығысында қаза тапқан 8 931 адамды қосыңыз. 1939-1940 жыл аралығындағы совет-фин соғысында 126 875 адам мерт болды. Тағы бір дерек көздеріне қарағанда, соғыс жылдары советтік Қарулы Күштерінің қатарынан 994,3 мың адам сотталған. Оның 422,7 мыңына қатысты сот шешімінің орындалуы

соғыс аяқталғанға дейін тоқатылғанымен, майданға «айыпты» деп айдар тағылған әскери бөлімдерге жіберілді. Түрмеге 436,6 мың адам қамалып, 135 мың адам атылып кетті. Жалпы саны 588,7 мың қашқынның 376 мыңнан астамы сотты болды.

1939-1945 жылдары соғысқа 1,5 миллион қазақстандық аттанды. Оның 603 мыңға жуығы ұрыс даласынан оралмады. Шамамен 271 мыңнан астам солдат пен офицер із-түссіз жоғалып кетті. Михаил Абдолов, Сәлім Айтқұлов, Ізғұтты Айтықов, Оразақ Ақбауов, Қойгелді Аухадиев, Қарақозы Әбдіәлиев, Нұркен Әбдіров, Садық Әбдіжаппаров, Мұқатай Әбеуілов, Әнуар Әбутәліпов, Төлебай Әжімов, Абылай Әлімбетов, Сейітқасым Әшіров, Сұлтан Баймағанбетов, Мұса Баймұқанов, Мақаш Балмағанбетов, Мәди Бегенов, Зәкария Белібаев, Мәлжаздар Бөкенбаев, Иманғали Балтабеков, Матай Байысов, Серікғазы Бекбосынов, Талғат Бигельдинов (екі мәрте), Мәлік Ғабдуллин, Амантай Дәулетбеков, Әбу Досмұхамбетов, Жәнібек Елеуісов, Нарсұтбай Есболатов, Саттар Естемісов, Расул Есетов, Сүндетқали Есқалиев, Қожабай Жазықов, Садық Жақсығұлов, Абдулла Жанұзақов, Мәжит Жүнісов, Қашаған Жаманғараев, Лесбек Жолдасов, Қилмаш Жұмалиев, Естай Ишанов, Темірбек Ибрагимов, Берген Исаханов, Төле Кенжебаев, Тайымбет Көмекбаев, Хамит Көбіков, Әлікбай Қосаев, Тоғанбай Қауынбаев, Жәлел Қизатов, Әлиасқар Қожабергенов, Ақан Құрманов, Төлен Қабылов, Жүнісбай Қайыпов, Махмет Қайырбаев, Жұмағали Қалдықараев, Қанаш Қамзин, Жұман Қарақұлов, Мартбек

Мамыраев, Мәншүк Мәметова, Ережепбай Молдабаев, Жанғазы Молдағалиев, Әлия Молдағұлова, Мұқат Мұсаев, Серікбай Мүткенов, Жақыпбек Махамбетов, Хасан Мамытов, Темір Масин, Бауыржан Момышұлы, Боран Нысанбаев, Жолдыбай Нұрлыбаев, Сағадат Нұрмағамбетов, Біліс Нұрпейісов, Жаппасбай Нұрсейітов, Ерденбек Ниетқалиев, Қазбек Нұржанов, Есен Орақбаев, Бейсен Оңтаев, Ілияс Оразов, Сабыр Рахимов, Құрманбай Рысбеков, Мұсабек Сеңгірбаев, Есмұрат Сихымов, Қарсыбай Сыпатаев, Садық Смайылов, Қайырғали Смағұлов, Жолдас Сүлейменов, Құдайберген Сұрағанов, Ағаділ Сухамбаев, Қалыбай Тасқұлов, Рахымжан Тоқатаев, Төлеген Тоқтаров, Сейітхан Темірбаев, Қадыран Туғанбаев, Үрмәш Түктібаев, Қожахмет Тышқанбаев, Ыдырыс Үргенішбаев, Абдолла Үсенов, Ахмедияр Хұсайынов, Кенжебек Шәкенов, Астанқұл Шәкіров, Сәду Шәкіров, Қапай Ысқақов, Әйткен Ыбыраев, Ысқақ Ыбыраев, Нағи Ілиясов – Кеңес Одағының Батырлары. Кеңес Одағы бойынша ең жоғарғы атақты алған 12 мыңнан астам адамның 103-і – қазақ.

Тарих толық емес

Ұрыс даласында оққа ұшқан, хабарсыз кеткен, әскери тұтқынға алынған, кейін «Отанның сатқындары» атанып, қуғын-сүргінге ұшыраған әрі нацистік лагерьлерде азапталған қазақ солдаттары туралы тарихи мәліметтер әлі түгенделмей келеді. Тарихшы-зерттеушілердің деректеріне жүгінер болсақ, тек соғыстың алғашқы жылында тұтқынға түскен 3 миллионнан астам адам саны 1945 жылы екі есеге көбейген. Оның 4 миллионға жуығы

Германия лагерьлерінің газ камераларында, азаптау бөлмелерінде, крематорийлерінде көз жұмды. Немістердің тұтқынында болған 200 мың қазақстандықтың 23 мыңға жуығы ғана қайта оралды. Еуропадағы 1700 концлагерь мен оның филиалдарының ішіндегі ең ірісі – Бухенвальдтағы «өлім фабрикасы».

Қиян-кескі соғыс болған жерлерде көмілмей қалған солдаттардың сүйектері қаншама?! Оларды іздестіру жұмыстары мұрағат арқылы жүргізіледі десек те, Ресейдегі архивтердің 30-35 проценті құпия-сырларын ашар емес. Оған қоса түркітілдес елдерден майданға кеткендердің аты-жөндерінің көбі әскери комиссариаттарда бұрмаланып, қате жазылған. Іздестіру жұмыстары барысында табылған мүрде мен оның тегін РФ Қорғаныс министрлігі Орталық мұрағатының «Мемориал» жалпыланған мәліметтер банкіндегі анықтамамен сәйкестендіруде кедергілер туындатады. Аталарының қай ұрыс даласында мерт болғанына және сүйегінің қайда қалғанына әлемнің түкпір-түкпірінен сұрау салушылар өте көп. Мәселен, «Атамның аманатына» өтініш білдіргендер 5 мыңнан асып жығылады. Қоғамдық бірлестік үш жылда 9 қазақстандық жауынгердің сүйегін туған жеріне қойды. Еріктілердің көмегімен майданда із-түссіз жоғалып кеткен 1012 адам табылды. Десек те, екінші дүниежүзілік соғысқа қатысқандар туралы тарих толықтырылмай келеді. Ұлы Отан соғысының беймәлім беттері көп. Тарихи құжаттардың қоры да әлі күнге дейін құпия күйінде. Соғыс уақытында шақырылғандар

мен жұмылдырылғандар саны есебінің түпнұсқа құжаттарымен танысуға тарихты зерттеушілер де қол жеткізе алмай отыр. Олар шақырылғандардың кітабы секілді қосымша құжаттарда сақталған мәліметтерге сүйенуге мәжбүр. Өйткені Қызыл Армияның қатардағы құрамы мен запастағы әскери міндеттілердің тіркеу карточкалары, әскерге жаңадан шақырылғандардың әскерге шақыру карталары түгелдей жойылып кеткен.

Түйін сөз

Тарихта екінші дүниежүзілік соғыс ең қатыгез, ең ауыр, ең сұрапыл, барлық жағынан алып қарағанда шығыны көп соғыс ретінде қалды. Оған дүние жүзі халқының 80 проценті қатысты. Шамамен 110 млн адам әскерге алынып, 60-65 млн адам оққа ұшты. Кеңес Одағы 27 миллионға жуық адамынан айрылды. Немістің құлдық лагерьлерінде 3,5 млн кеңес әскери тұтқыны, Ленинградты қоршау кезінде аштықтан 1 миллионнан астам адам ажал құшты. Германия 9 миллионға жуық, Польша 5 млн, Югославия 1 млн адамын, Германияның әуеден берген соққысынан Ұлыбритания 60 мың тұрғынын, Үндістан 3 млн адамын, одақтастардың бомбалауынан және Хиросима мен Нагасакиге тасталған АҚШ-тың атом бомбасының кесірінен 1 миллионға дейін бейбіт тұрғынын жоғалтты. Aikun.kz жариялаған екінші дүниежүзілік соғыс тарихы музейінің (АҚШ, Луизиана, Жаңа Орлеан) деректеріне жүгінсек, АҚШ \$288 млрд, Германия \$212,336 млрд, кеңес Одағы \$93,012 млрд, Ұлыбритания \$49,786 млрд, Жапония \$41,272 млрд әскери шығынға ұшыраған.

«Қуатты армия –
Жаңа Қазақстан»

